

Lördagen den 13 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 4, 5 och 6 April samt protokollsutdrag för den 10 April.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda Stats-Utskottets utlåtanden N:is 47—53, Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 10, Banko-Utskottets utlåtande N:o 10, Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtanden N:is 12 och 13 (i samlingen N:is 27 och 28) äfvensom samma Kammares Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 11 (i samlingen N:o 29).

§ 3.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 18, angående undersökning af vattendragen inom Norrbottens län; och

N:o 19, angående beviljad statsbidrag till genomförande af ny tomtreglering i Strengnäs efter den staden under April månad 1871 öfvergångna brand.

§ 4.

Föredrogs Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till förändrad lydelse af 72 § Regeringsformen.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

Härvid yttrade:

Herr Statsrådet Bergström: Herr Talman! Nära två år hafva förflutit sedan myntkomitén afgaf sitt betänkande, som — enligt hvad Kamraren torde erinra sig — gick derpå ut, att Sverige så snart som möjligt måtte öfvergifva sitt nuvarande på silfver grundade mynts-system och öfvergå till ett annat, hvaruti guld- ingicke som ensam värde- mätare samt att detta måtte blifva lika med det franska frank-systemet.

Uti hvad komitén sålunda föreslagit har den fått delvis rätt och delvis orätt. Det kan nemligen enligt mitt förmenande numera ej blifva fråga om en öfvergång till frank-systemet. Verldshistorien har i det afseendet fällt sin dom och mot den domen finnes ingen appell. Måhända är denna omständighet till och med gynsam för reformens genomförande, emedan ett mynts-system, grundadt på guld, möjligen kan ansluta sig till det bestående systemet, grundadt på silfver, hvarigenom öfvergången i förevarande fall sedermera blir ganska lätt.

Deremot hafva de skäl, som betingat komiténs tillstyrkan att öfvergå till ett nytt mynts-system med guld som värde- mätare, af tidsomständigheterna blifvit betydligt förstärkta. Det stora tyska riket har nemligen öfvergått från de äldre mynts-system, grundade på silfver, till ett nytt system, grundadt på guld, och denna omständighet utgör, enligt min öfvertygelse, ett viktigt skäl för oss att taga i allvarligt öfvervägande, huruvida icke äfven vi böra vara betänkta på att åvägabringa en dylik reform i vårt myntväsende.

Det är nemligen klart, att, i den mån silfver upphör att vara gångbart mynt i ett så vidsträckt land som Tyskland, i samma mån blifva stora quantiteter silfver lediga och denna metall sjunker därför i värde, hvarigenom åter den del af vår nationalförmögenhet, som ligger i silfver, otvifvelaktigt minskas. Men ej nog härmed. Vår öfriga nationalförmögenhet — förvandlad eller beräknad i silfver — blir på samma gång underkastad minskning i värde. Det är därför min fasta öfvertygelse, att tidpunkten för guldsystemets införande äfven hos oss är inne.

Att ett hinder för reformens genomförande ligger uti den nuvarande lydelsen af 72 § Regeringsformen, derom är flertalet inom representationen ense med Kongl. Majts regering. Visserligen har från ett eller annat håll uttalats den meningen, att 72 §:ns nuvarande lydelse icke lägger hinder i vägen för hvilken förändring som helst af det nuvarande mynts-systemet, utan att ensamt 79 § Regeringsformen innehåller det grundlagsstadgande, som bör gälla som norm för rikets mynt, men denna mening, hvilken försökt göra sig gällande inom representationen, har blifvit förkastad. Således får det anses för afgjort, att ingen förändring i mynts-systemet kan ske, utan att man dessförinnan ändrar 72 §, och då regeringen därför tagit i öfvervägande bästa sättet att åvägabringa denna förändring, har regeringen icke kunnat undgå att finna, det vid frågans bedömande en starkt utpräglad antagonism mellan de särskilda Kamrarna gjort sig gällande.

Regeringen har icke öfvergifvit sin — enligt min öfvertygelse — teo-

retiskt riktiga mening, att alla närmare bestämmelser om riksbankssedlarne lämpligen böra öfverflyttas till en särskild lag angående Riksbanken och i enlighet härmed var äfven den Kongl. propositionen affattad, som Kongl. Maj:t i ämnet aflät till föregående årets riksdag. Men då detta förslag icke tillvann sig någon sympati inom Andra Kammaren och föga hopp förefanns, att Kammaren vid innevarande riksdag skulle komma att biträda detsamma, så var en kompromiss nödvändig och den nådiga propositionen i ämnet, Kongl. Maj:t vid denna riksdag framlagt, är just en sådan kompromiss emellan de skilda meningarne i Kamrarne. Detta sednaste förslag står i närmaste sammanhang med en åsigt, som flera ledamöter i denna Kammare vid föregående tillfällen uttalat, nemligen att som, enligt 72 §:ns nuvarande lydelse, Riksbankens sedlar skulle gälla såsom lagligt betalningsmedel, äfven i händelse Riksbanken vore ur stånd att desamma inlösa, men denna bestämmelse vore högst olämplig, Kamraren icke skulle finnas obenägen att biträda en förändring i syfte att förbygga nämnda eventuella olägenhet. En sådan förändring afses just med föreliggande förslag.

Vidare har, så ofta denna fråga varit föremål för öfverläggning i Kamraren, uttalats såsom önskligt, det privatbankerna borde åläggas att inlösa sina sedlar med klingande mynt. Då likväl de regler, som grundlagen innehåller, äro absoluta och därför icke medgifva något undantag, är det således -- såvida man vill skapa ett undantagsförhållande med afseende å privatbankernas skyldighet att inlösa sina sedlar -- en nödvändighet att antingen i själfva grundlagen införa detta undantag eller också derstädes bereda en möjlighet att på anuan väg åstadkomma detta. Regeringen har omfattat det sednare alternativet, då uti Kongl. Maj:ts proposition föreslås, att i paragrafen måtte inflyta en bestämmelse, att i fråga om bankbolags inlösen af egna banksedlar skall gälla hvad derom i dessa bolags reglementen kan vara annorlunda stadgadt.

För min del hade jag trott, att ett förslag, som -- enligt hvad jag nyss sade -- är en kompromiss, icke skulle möta något motstånd. Det har emellertid visat sig, att Konstitutions-Utskottet på skäl, hvilkas halt jag icke vill till granskning upptaga, afstyrkt Kongl. Maj:ts berörda proposition och i stället framlagt ett eget förslag. Detta förefaller mig -- jag vill ej fördölja det -- såsom nära nog det sämsta af alla försök, som blifvit gjorda till förändrad lydelse af 72 §, i åkt och mening att undanrödja det hinder, som nu förefinnes mot införandet af ett nytt myntsysteem, grundadt på guld. Går man nemligen tillbaka till 1847--1848 årens riksdag, då till grundlagsenlig behandling gjordes hvilande ett föreslaget tillägg till 72 §, innehållande bestämmelser om, att Riksbankens sedlar skola vid anfordran, efter deras ordalydelse, af banken med silfver inlösas, eller just den förändring i paragrafens redaktion, som vid 1851 års riksdag beslutades, så finner man, att motivet till förändringen var en önskan att bereda Riksbankens sedlar en garanti, som de förut saknade. Konstitutions-Utskottets betänkande vid 1847--1848 årens riksdag innehåller härom följande: "Den -- nemligen grundlagen -- förklarar derjemte Riksbanken allena berättigad att utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas; men den uppställer såsom vilkor därför ingen sådan garanti, hvilken försäkrar sedlens innehafvare, att det silfvervärde, banken genom sedeln

förskrifver och denna således föreställer, under alla förhållanden och oberoende af de ändringar, hvilka efter dess utgifningsdag antingen uti myntfoten eller silfvermyntets nominela fördelningar kunna företagas, skall honom, eller den, åt hvilken han öfverlåter densamma, oakortadt, ifall af behof, tillgodoräknas." Vidare heter det längre fram: "Någon ytterligare utredning af sådana garantiers välgörande inverkan torde alltså ej behöfva framläggas eller för minnet återkallas. Men hvad som är nyttigt för allas rätt och bästa bör lagstiftningen ej försumma att stadga. De garantier till befästade af banksedlarnes kredit, som nu ega rum, äro fastställda uti lagen för Rikets Ständers bank, gifven den 1 Mars 1830, och lagen angående myntbestämningen af samma dag. Men ehuru härigenom silfverutvexling mot banksedlar på gifna grunder, såsom en ovillkorlig och under alla omständigheter orubblig pligt för Riksbanken stadgas, och nämnda lagar hafva egenskapen af civillag, beror icke dess mindre banksedlarnes kredit, dessutom, i väsentlig mån af förtroendet för ändamålsenligheten och sakriktigheten uti de stadgar och föreskrifter, Rikets Ständer i afseende å bankens förvaltning meddela sina fullmäktige till efterföljd.

Hvarje misstag dervid, hvarje olämplig förvaltningsprincip kan verka för framtiden menligt på den allmänna välfärden; och hvarje rättvist medel, som står lagstiftaren till hands att förekomma sådant och att undanrödja farhågan för följderna deraf, är det således en pligt att i tid använda. Ett sådant medel är, bland annat, att å bankens skyldighet till ständig och orubblig silfverutvexling mot banksedlar på stadgade realisationsgrunder gifva kraften och garantien, ej blott af civillag, utan ock af grundlag."

"Konstitutions-Utskottet har alltså ansett sig böra i detta afseende hos Rikets Ständer vördsamt föreslå ett tillägg till 72 § regeringsformen af följande innehåll: "Dessa sedlar skola vid anfordran, efter deras lydelse, af banken med silfver inlösas."

Nåväl — hvad innebär 1872 års Konstitutions-Utskotts förslag att ur den citerade strofen af 72 § utstryka orden "med silfver", om icke ett skakande af sjelfva den garanti, man med nämnda tillägg afsett att åstadkomma. Ty uti paragrafen i öfrigt finnes efter borttagandet af dessa tvenne ord ingenting, som garanterar att sedeln blir inlöst med metallisk valuta. Vill man hafva garanti i detta afseende, går det icke an att helt enkelt utstryka orden "med silfver", utan att sätta något annat i stället. Jag föreställer mig, att om Konstitutions-Utskottet — såsom man väl kan antaga — vill bibehålla denna garanti, men ändå undanrödja det hinder för införande af ett nytt myntsystem, grundadt på guld, som ligger i 72 paragrafens nuvarande lydelse, så skulle Utskottet kunna finna annat lämpligare medel, än det nu begagnat. I stället för "med silfver" kunde t. ex. införas "med guld eller silfver." Jag hemställer därför, huruvida det icke vore lämpligt att, med afslag å föreliggande förslag, återremittera ärendet i dess helhet till Konstitutions-Utskottet i syfte och med föreläggande för Utskottet att tillse, om hindret för införande af ett myntsystem med guld som värdemätare icke skulle kunna undanröjas, utan att den garanti, som förefinnes uti 72 paragrafs nuvarande lydelse, på något sätt rubbas.

Herr Friherre Koskull: Hvad beträffar 1:sta punkten af föreliggande utlåtande eller Konstitutions-Utskottets hemställande, att Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förändrad lydelse af § 72 regeringsformen icke måtte af Riksdagen bifallas, så är den redan af Kammaren godkänd, och den delen af förslaget kan således icke gerna göras till föremål för vidare diskussion.

Hvad beträffar 2:dra punkten af utlåtandet eller Utskottets eget förslag till ändring af 72 § regeringsformen, så är jag icke fullt säker, att det icke i framtiden möjligen för vårt land kan blifva en nödvändighet att införa ett myntsytstem med guld som värdeämätare, men anser likväl för min del, att tidpunkten för en dylik reform sannolikt ännu icke är inne, och att någon åtgärd i lagstiftningsväg för ändamålet således inom de tre närmaste åren icke är af behofvet påkallad. Jag har derföre icke kunnat gifva min röst åt Kongl. Maj:ts förslag i detta syfte, åtminstone icke i större utsträckning än hvad som innefattas i Utskottets förslag, som åsyftar att undanröjda det hinder för införandet af ett myntsystem, grundadt på guld, som man förmenar förefinnes uti paragrafens nuvarande ordalydelse. Med anseende härå är likväl jag af samma mening som Herr Faxe, uti hvars reservation jag instämmer så till vida, att jag anser 72 §, äfven i dess nuvarande skick, icke utgöra något hinder för banken att utgifva sedlar, lydande å guld, men hvilka sedlar dock skulle vara af en helt annan beskaffenhet än de nuvarande sedlarne lydande å silfver; de skulle nemligen icke vara underkastade tvångskurs. Detta vore en oegentlighet, säger man, och jag bestrider det icke heller. Enligt min uppfattning skulle således den af Konstitutions-Utskottet föreslagna förändringen vara tillfyllestgörande för ändamålet, ty de sedlar — vare sig å silfver eller guld — som efter införandet af den föreslagna förändringen utfärdas, blefve naturligtvis inlösningsbara efter sin lydelse, och denna bestämmes ju af Riksdagen genom de särskilda Kamrarnes beslut. Jag kan icke inse, att detta skulle på något sätt blottställa eganderätten, såsom här har blifvit yttradt, eller innebära mindre garanti för densamma än nuvarande ordalydelse af paragrafen. För min del anhåller jag derföre om bifall till Utskottets förslag i 2:dra punkten.

Herr Lyttkens: Enär första punkten, innefattande Konstitutions-Utskottets hemställan om afslag å Kongl. Maj:ts proposition, redan är af Kammaren godkänd, så vill jag icke underkasta det Kongl. förslaget någon kritik. Måhända skulle en ganska skarp kritik deraf kunna ega rum, men den är numera obehöflig, och jag vänder mig derföre genast till andra punkten af Utskottets förslag, innefattande en hemställan, att orden "med silfver" ur 72 § Regeringsformen måtte utgå. En talare har mot detta förslag invändt, att man derigenom skulle förlora all garanti, att riksbankssedeln verkligen blefve inlöst med metallisk valuta; inlösningsningen skulle åtminstone blifva ganska osäker, säger man, kanske också — såsom det hette inom Första Kammaren vid frågans behandling förra året — sedeln komme att inlösas med -- stearinljus. För mig tyckes det likväl klart, att, då det står på våra nuvarande sedlar, att de vid anfordran af Riksbanken inlösas med så och så många R:dr i silfver, eller motsvarande ort myntadt silfver, de alltså måste inlösas med silfver. Kom-

ma deremot sedlar, lydande på guld, att utfärdas, så förmodar jag, att hvarje sedel kommer att bestämdt angifva, huru mycket guld i mynt eller vigt svarar mot sedeln. När det står på sedeln, att den skall inlösas med en bestämd kvantitet silfver, går det icke an att inlösa den med guld, och då sedeln lyder på en bestämd kvantitet guld, kan den ej inlösas med silfver, ty en sedel är ju i sjelfva verket en revers, som efter sin lydelse skall infrias. För min del anser jag denna omständighet vara en tillräcklig och säker garanti för sedelns invexling med metallisk valuta. Att Konstitutions-Utskottet skulle bakom förslaget dölja någon biafsigt, kan jag för min del icke finna och förstår ej huru ett sådant argument har kunnat framställas, så vida man icke utgår från en afsigt att låta hela förslaget förfalla.

Herr vice Talmannen Mannerskant: För min del hyser jag samma åsigt, som blifvit uttalad af den förste ärade talaren på statsrådsbänken, att nemligen Konstitutions-Utskottets föreliggande förslag till förändrad lydelse af 72 § Regeringsformen är det minst lämpliga af alla de förslag i berörda hänseende, som hittills blifvit framställda.

Att gifva ifrågavarande grundlagsparagraf en sådan förändrad lydelse, att den med bibehållande af de bestämmelser, som den i öfrigt innehåller, skulle bereda landet fördelen af ett mera stadgadt myntvärde, och icke lägga hinder i vägen för en myntreform med guld som värdemätare, har för många Konstitutions-Utskott och Riksdagar — eller åtminstone för särskilda delar af representationen — varit en svår nöt, som man oakadt flerfaldiga försök ännu icke lyckats knäcka. Nu har emellertid Konstitutions-Utskottet vid innevarande riksdag trots sig hafva funnit en ny väg att lösa frågan, den nemligen att — i stället för att knäcka nöten — taga ur kärnan och lemna skalet kvar. Detta är en ganska konstig operation och mången skall måhända tänka att det knappt är möjligt att den kan lyckas, men att så dock icke alltid är förhållandet och att man vid detta tillfälle verkligen har lyckats, tror jag hvar och en, som efter-sinnar hvad som — om Konstitutions-Utskottets förslag af Riksdag och Regering godkännes — sedermera står kvar i paragrafen, icke kan undgå att inse. Sista punkten af paragrafen skulle nemligen enligt Utskottets förslag erhålla följande lydelse: "Dessa sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse af banken inlösas." Men då det i sedelns egenskap af sedel redan ligger en nödvändighet, att den måste vid anfordran inlösas, så eger stadgandet derom i och för sig sjelft en mycket ringa betydelse, utan utgöres det väsendtliga uti grundlagsbestämmelsen af stadgandet om det i metallisk valuta bestämda värde, hvarmed sedeln såsom vilkor för bibehållandet af dess egenskap af lagligen gällande betalningsmedel skall inlösas. Således, utesluter man ur paragrafen orden "med silfver", utan att sätta något annat af samma betydelse i stället, så borttager man med detsamma det väsendtliga i den bestämmelse, som den punkt i paragrafen, som nu är i fråga, varit afsedd att innehålla. Man kan då lika gerna taga bort hela paragrafen, emedan — om de ord, som just utgöra kärnan, uteslutas — ingenting annat än skalet sedan återstår.

För min del tror jag likväl, att man med någorlunda lätthet kan göra den förändring af paragrafen, som jag anser att man vill åvägabringa, på

sådant sätt, att i stället för orden "mynt i riket", insätts "lagligt betalningsmedel", och i stället för ordet "silfver", som enligt Utskottets förslag skulle utgå, insätts orden "rikets mynt". Genom dessa enkla förändringar uti paragrafens redaktion, anser jag att hela svårigheten skulle häfvas.

Uti den nådiga proposition, Kongl. Maj:t till innevarande riksdag i ämnet aflåtit, föreslår Kongl. Maj:t visserligen, att ordet "silfver" måtte utbytas mot orden "rikets verkliga mynt", men jag anser tilläggsordet "verkliga", som i denna del utgör enda egentliga skilnaden emellan Kongl. Maj:ts förslag och det, som jag tagit mig friheten framlägga, vara alldeles öfverflödigt, emedan uti grundlagen redan förut begagnats uttrycket "rikets mynt". Uti 79 § Regeringsformen är nemligen stadgad, att ingen förändring i "Rikets mynt" till skrot eller korn må ega rum utan Kongl. Maj:ts och Riksdagens gemensamma bifall, och samma uttryck må då äfven uti 72 § utan att ge anledning till missförstånd kunna begagnas.

Att deremot utesluta orden "med silfver", utan att ställa något annat i stället, vare sig "med rikets mynt" eller "med guld eller silfver", anser jag, som sagdt, vara det minst lämpliga sätt att åstadkomma den förändring, som åsyftas. Det skulle derigenom kunna hända, att man åt sedlarna gäfvde en sådan lydelse, att de icke erhöles något bestående värde. Jag har fordom sett gamla sedlar, t. ex. danska rigsbanksdalar, på hvilka det stod, att de skola inlösas med den valuta, som banken eger — således med obligationer, eller andra värdepapper — och sådant skulle än en gång äfven här i landet kunna inträffa. Men derigenom förlorar sedeln den motsvarighet af det fasta metalliska värde, som den ovilkorligen måste hafva, för att ega ett nog säkert bestående värde, för att utan alltför stor fara kunna gälla såsom lagligt betalningsmedel.

Med de förändringar jag vågat föreslå uti sednare delen af 72 §, skulle dess sista punkt erhålla följande lydelse: "Riksdagen allena eger rätt att genom banken utgifva sedlar, som för lagligt betalningsmedel i riket må erkännas. Dessa sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse af banken med rikets mynt inlösas". Jag vill likväl ej begära särskild proposition härå, utan har endast önskat att få mitt förslag intaget i protokollet, då detta förslag vid framdeles möjligen tillämnade redaktionsförändringar af paragrafen kanske skulle kunna blifva till någon nytta.

För min del förenar jag mig uti den begäran om återremiss, som den förste, ärade talaren framställt.

Herr Nils Larson: Då vid föregående riksdagar fråga varit å bane om förändring af 72 § Regeringsformen, hafva, såsom vi erinra oss, tankarne alltid varit eniga derom, att det hinder, som i denna paragrafs lydelse för närvarande förefinnes mot införande af ett myntsyttem med guld såsom värdemätare, borde borttagas; men vid alla dessa tillfällen har man med frågan om en förändring i detta syfte sammanblandat äfven en annan fråga, nemligen den om borttagande af den tvångskurs, Riksbankens sedlar enligt samma grundlagsparagraf ega. Dessa båda frågor hafva emellertid icke något samband med hvarandra. Och då med afseende på den sistnämnda af samma frågor de inom hvar af Riksdagens båda Kamrar rådande meningar vid alla tillfällen, då saken förevarit, visat sig vara hvarandra

hvarandra motsatta, så har Utskottet nu, såsom af betänkandet väl synes, velat helt och hållet lemna oberörd denna stridiga fråga och endast upp- taga frågan om förändring af 72 § Regeringsformen till den del, hvarom meningarne äro mera på det klara. Det är derföre som Utskottet afstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts vid denna riksdag i ämnet aflättna proposition; och Kammaren har genom bifall till första punkten af Utskottets hemställan tydligen godkänt Utskottets mening i detta afseende. Diskussionen kan således nu endast röra sig om aldra sista punkten af ifrågavarande grund- lagsparagraf, hvilken punkt för närvarande lyder så: "Dessa sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse af banken med silfver inlösas". Emot Utskottets förslag att från denna punkt borttaga orden "med silfver" har man yttrat, att detta förslag vore jemnt upp det sämsta, som kunde fram- ställas. Man har förklarat, att med borttagande af nämnda ord också skulle borttagas den i Regeringsformen nu befintliga garanti derför, att Riksbankens sedlar skola inlösas med mynt. Häreinot vill jag anmärka att Utskottet icke gerna kunnat tro det vara att befara, att Riksdagen skulle falla på den idén att låta utgifva banksedlar lydande på något, som icke egnade sig för att användas såsom mynt. Men om också det otänkbara inträffade, att banken komme att gifva ut äfven sedlar lydande på annat än klingande mynt, så skulle väl hvar och en, som mottoge sådana sedlar, se hurudan anvisning han finge, och om han nöjde sig med att mottaga dylika sedlar, kunde han väl icke rimligtvis begära, att de skulle inlösas med annat, än hvad de utlofvade. För öfrigt får jag säga, att jag icke har något emot, om Kammaren, i stället att, på sätt Utskot- tet föreslagit, utesluta orden "med silfver", vill utbyta dem mot orden "med silfver eller guld" eller mot orden "med rikets verkliga mynt", hvil- ket sistnämnda uttryck begagnats i Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, men då jag icke kan se någon fara uti att godkänna Utskottets förslag, hemställer jag för närvarande att Kammaren behagade dertill lemna bifall.

Herr Wijk: Sedan Riksdagen genom en år 1869 till Kongl. Maj:t aflåten skrivelse uttryckt den åsigt, att öfvergång från nuvarande mynt- system till ett nytt med guld såsom värdemätare vore önskvärd, så har uppstått fråga derom, hvilka åtgärder borde vidtagas till förberedande af en sådan öfvergång. Jag kan icke neka, att jag i hög grad delar den af Herr Faxe i hans mot Utskottets förslag afgifna reservation uttalade åsigt, att nuvarande lydelse af 72 § Regeringsformen icke utgör hinder för in- förande af ett myntsystem med guldstandard. Väl kan det icke bestridas, att, enligt ordalydelsen af ifrågavarande grundlagsparagraf, Riksbankens sedlar för att hafva tvångskurs böra lyda på silfver, men något förbud för Riksbanken att utgifva sedlar lydande på guld kan, efter min tanke, icke härledas ur bestämmelserna i samma paragraf. Om banken utgäffe sådana sedlar, anser jag för min del, att den enda slutsats rörande dessa, hvilken kunde dragas ur paragrafens nuvarande lydelse, vore den, att den för sedlar lydande å silfver föreskrifna tvångskurs icke kunde ut- sträckas till de å guld lydande sedlarna, och i denna omständighet skulle jag finna icke en olägenhet utan en fördel. Men då redan vid aflåtandet af förut omförmälda skrivelse var uppenbart, att Riksdagens majoritet

funnit 72 § Regeringsformen i dess nuvarande lydelse lägga hinder i vägen för reform af vårt mynts-system, är det icke värdt att tala vidare derom, och Utskottet har därför vid behandling af Kongl. Maj:ts propositioner i ämnet upprepade gånger sökt finna ett antagligt förslag till sådan ändring af paragrafen, att densamma icke längre skulle kunna anses hindra införande af ett nytt mynts-system. Det är nu tredje gången sedan år 1869, denna fråga är före. Af de föregående förslagen till ändring uti ifrågasvarande grundlagsparagraf var, efter min uppfattning, det sista bäst, deri endast bibehållits den bestämmelse, att Riksbanken skulle vara en Riksdagens institution, hvaremot alla föreskrifter om banksedlarnes kurs och inlösande uteslutits, såsom tillhörande civillagens område. Emellertid föll detta förslag, såsom jag tror, af det skäl, att man fruktade borttagande af banksedlarnes tvångskurs. Konstitutions-Utskottet har nu åter framlagt ett ändringsförslag, derom jag för min del dock, i likhet med en föregående talare, måste säga, att det är det minst lyckade af de förslag i frågan, med hvilka Utskottet framkommit. Utskottet har, på samma gång det, för att möjliggöra öfvergång till ett mynts-system fotadt på guld, föreslagit endast borttagande af orden "med silver", bibehållit nuvarande bestämmelse om riksbanksedlars tvångskurs, hvilken således skulle komma att gälla för alla af Riksbanken utgifna sedlar, på hvilken valuta de än lydte. Men om tvångskurs för Riksbankens sedlar skall finnas, så måste man åtminstone — synes det mig — göra allt för att betrygga sedlarnes verkliga värde. Någon garanti därför finnes i nu gällande föreskrift, att Riksbankens sedlar skola inlösas med silver, så länge de kunna inlösas — ty bestämdt bud, att de under alla förhållanden måste inlösas, är hvarken Riksdagen eller någon annan myndighet mäktig att gifva. Om nu Utskottets förslag antoges och sedan omständigheter inträffade, som gjorde det omöjligt för banken att inlösa sina sedlar med silver eller guld — och sådant kan hända — så återstode endast tvångskursen, oberoende af hvilken valuta som i bankens sedlar kunde komma att förskrivas och af sättet hvarpå de komme att inlösas. Ett sådant Riksdagens förklarande af Tumba pappersfabrikats liktydighet med mynt kan jag icke gå in på och får därför yrka afslag å Utskottets hemställan i dess närvarande form. Då emellertid denna Riksdag är den sista under innevarande riksdagsperiod och följaktligen, om frågan nu förfaller, ändring af ifrågasvarande grundlagsparagraf och af sådan ändring beroende reform af vårt mynts-system skulle komma att uppskjutas flera år, vill jag yrka återremiss. på det, derest annat ej kan vinnas, åtminstone, på sätt en föregående talare föreslagit, orden "med silver" måtte, i stället för att helt och hållet borttagas, blifva utbytt mot orden "med silver eller guld". Jag kan dock icke neka, att, enligt min åsigt, regeringens förslag har stora företräden framför något af de öfriga vid denna riksdag framställda. Det har emellertid fallit genom Kammarrens beslut i föregående punkt, och för min del skulle jag ej heller kunna obetingadt bifalla detsamma; men jag tror, att det kunde tjena till en god ledning för Konstitutions-Utskottet, i fall Utskottet skulle omredigera sitt förslag. Efter min uppfattning lider regeringens förslag af det felet, att det innehåller bestämmelser, som icke tillhöra grundlagens utan civillagens område, men då ett sådant fel äfven vidlåder paragrafen

i dess nuvarande skick, och felets borttagande strider mot pluralitetens i denna Kammare åsigt, så skulle egentligen härutinnan ingen försämring skett genom antagande af regeringens förslag. Deremot skulle detta förslags antagande medfört två fördelar. Först och främst hade, på samma gång vägen öppnats för införande af ett myntsystem fotadt på samma värdeåmätare, som är antagen i verldens flesta civiliserade länder, det abderitiska stadgandet blifvit borttaget, att banksedlarne under alla förhållanden skola gälla såsom mynt, hvaremot de, såsom fallet är i England, fått gälla såsom lagligt betalningsmedel, så länge de inlöstes, men icke längre. För det andra hade en möjlighet blifvit beredd för regeringen att kunna ålägga enskilda bankbolag skyldighet att inlösa sina sedlar med klingande mynt. Deremot anser jag det i regeringens förslag använda uttrycket "rikets verkliga mynt" icke vara lyckligt valdt. Naturligtvis åsyftas med detta uttryck att förebygga det Riksbankens sedlar skulle kunna inlösas med skiljemynt. Sådant synes mig dock svårigen vara att befara; men deremot antyder uttrycket "rikets verkliga mynt" något som, åtminstone för utländingen, kan gifva anledning till den misstanken, att staten erkände något annat än verkligt mynt, en tvetydighet som torde böra undvikas.

På anförda skäl får jag således yrka ärendets återremitterande till Utskottet, i hopp att derifrån erhålla ett nytt redaktionsförslag af 72 §, mera antagligt än det nu framlagda.

Herr Sjöberg: Jag kunde visserligen inskränka mig till att instämma uti hvad åtskillige föregående talare yttrat, särdeles som jag ganska väl inser, att den tid under riksdagen kommit, då man måste så mycket som möjligt begränsa såväl antalet som omfånget af sina anföranden och i allt fall löper fara att icke kunna tillvinna dem någon uppmärksamhet. Då jag emellertid begärt ordet, anser jag mig böra begagna min rätt dertill.

Jag måste till en början erkänna, att jag icke med större uppmärksamhet följt föredragningen af ifrågavarande betänkande, än att första punkten deraf blifvit godkänd, utan att jag uppfattat hvarken framställningen derom eller bifallet dertill. Jag skulle eljest sökt förekomma det, väl icke derföre att jag funnit regeringens förslag ega så obestriddliga förtjenster, att det bort oförändradt antagas, men derföre att det syns mig vara allt skäl att behandla begge punkterna i betänkandet uti ett sammanhang.

Hvad särskildt beträffar andra momentet af Utskottets förslag, hvarom ensamt diskussionen nu, strängt taget, får vända sig, så instämmer jag med föregående talaren i den mening, att detsamma icke är lyckligt affattadt. Ty det lär icke kunna nekas, att, om man ur sista punkten i 72 § Regeringsformen utesluter de viktiga orden "*med silfver*", så borttages dermed allt det väsendtliga af punktens innehåll. Att förbindelser skola efter deras ordalydelse infrias, är ju ett axiom för all lagstiftning och lagskipning och är dessutom uttryckligen stadgadt i 9 kap. Handelsbalken. På lika god grund som Utskottet trott sig kunna föreslå uteslutandet af de nämnda orden "*med silfver*", kunde Utskottet hafva väckt förslag om, att hela sista punkten af nu ifrågavarande grundlags-

paragraf måtte utgå. Det är godt och, så vidt jag förstår, till och med oundgängligen nödigt att söka bereda öfvergång till ett nytt myntsytstem med guld såsom värdeätare, men då man för närvarande åtminstone måste afstå från hvarje tanke på förändring i afseende å den så kallade tvångskursen för Riksbankens sedlar, bör man väl också icke onödigtvis borttaga hvad grundlagen innehåller om bankens förbindelse att inlösa sina sedlar med en ädlare metall, eller genom en grundlagsförändring gifva ett slags helgd åt, att dessa sedlar kunna blifva sådana, att de knappt få något värde alls, hvilket ju blefve förhållandet, derest Utskottets förslag antoges, ty, enligt detta, skulle hinder ej förefinnas att utfärda riksbanksedlar lydande på koppar, jern, spanmål eller — såsom en talare i Första Kammaren under öfverläggning om denna så ofta omtvistade grundlagsparagraf läser hafva yttrat — till och med på potatis. Det torde sålunda vara nödigt, eller åtminstone icke utan all betydelse, att, så länge Riksbankens sedlar äro i åtnjutande af tvångskurs, grundlagen, till den kraft och verkan det kan medföra, uttryckligen innehåller, att dessa sedlar skola, på sätt nu är i fråga, inlösas med silfver eller guld; och jag får derföre instämna uti det redan framställda yrkandet om återremiss till Utskottet af förevarande ärende.

Herr Dufwa: Sedan första punkten af Utskottets betänkande bifallits, efter min mening, allt för hastigt, återstår nu såsom föremål för öfverläggning endast sednare punkten eller med andra ord frågan om att bereda möjlighet för öfvergång från vårt nuvarande myntsytstem till ett nytt, med guld såsom värdeätare. Enligt Utskottets förslag skulle detta ske derigenom, att från 72 § Regeringsformen utströkes orden "med silfver". Jag instämmer uti den förut under diskussionen uttalade mening, att detta förslag icke torde vara lyckligt. Utskottet synes mig icke hafva särdeles mycket befattat sig med att motivera sin hemställan i denna punkt; men man torde tilläfvventyras kunna bilda sig ett omdöme om deskal, som här vid lag ledt Utskottet, om man å ena sidan gör sig reda för verkan af en sådan lagförändring, som Utskottet föreslagit, och å andra sidan fäster uppmärksamhet vid de resonnement, Utskottet i öfrigt i betänkandet framlagt. Jag nödgas härvid erinra, att med den lydelse Utskottet föreslagit komme sista punkten af ifrågavarande grundlagsparagraf att blifva temligen betydelselös och att endast innehålla något, som redan finnes stadgad i Handelsbalken. Det är också anmärkningsvärdt, hurusom man vill bibehålla den så kallade tvångskursen för Riksbankens sedlar i det skick, stadgandet härom nu befinnes, och på samma gång genom utstrykande af ett redan befintligt stadgande om inlösen "med silfver" öppna dörren för möjligheten att utgifva riksbanksedlar å annan valuta än guld eller silfver. Jag beder att få fråga, hvilka tankar man skall kunna göra sig angående Riksdagens vård om bankens kredit och anseende, derest dylika åtgärder vidtagas. Det är eget att jemföra Utskottets förslag i förevarande punkt med de skäl Utskottet anført till stöd för sin i betänkandets första punkt gjorda hemställan, att regeringens förslag icke måtte bifallas. Enligt regeringens förslag skulle uti ifrågavarande grundlagsparagraf bland annat intagas dels några ord, antydande att det kunde inträffa, att banken icke förmådde uppfylla sina förbindelser, dels ock en sats,

hvarigenom skulle göras möjligt att ålägga enskilda banker att med guld eller silfver inlösa sina sedlar, under det Riksbankens sedlar fortfarande finge gälla såsom lagligt betalningsmedel vid öfriga likvider. Häri har Utskottet funnit något som skulle nedsätta Riksbankens kredit och anseende i jämförelse med privatbankernas. Jag måste bekänna, att jag icke kan fatta Utskottets resonnement i denna del. Om ock för närvarande icke finnes ett ord i grundlagen derom, att en stund kan komma, då Riksbanken icke förmår inlösa sina sedlar, så är dock detta fall i banklagen omtaladt, och då hvarje människa vet, att sådant ligger inom möjlighetens gränser, synes mig fåkunnigt att mena det en antydan i grundlagen härom skulle nedsätta Riksbankens anseende. Och om i grundlagen infördes ett stadgande derom, att privatbankerna kunde åläggas inlösa sina sedlar med guld eller silfver, under det Riksbankens gällde såsom lagligt betalningsmedel, gäfvos väl derigenom icke åt privatbankerna någon garanti mot olyckor, som kunde höja deras kredit och nedsätta Riksbankens. Till sådana slutsatser leder dock Utskottets resonnement. Kunde man verkligen endast genom intagande i grundlagen af den straf rörande privatbankerna, som regeringens förslag innehåller, åstadkomma att privatbankerna med säkerhet under alla förhållanden skulle inlösa sina sedlar med guld eller silfver, så borde en sådan grundlagsförändring ovilkorligen ske, ty den förutsatta verkan deraf vore obestriddligen nyttig. Emellertid, då man i ena stunden är så rädd om Riksbankens kredit och anseende, att man icke vågar i grundlagen antyda hvad civilagstiftningen oförtäckt omtalar, att Riksbanken en gång kan blifva ur stånd att fullgöra sina förbindelser, och icke tors nämna privatbankerna, derföre att dymedelst kunde framkallas en jämförelse mellan dem och Riksbanken, så är det eget, att man i nästa stund icke drager i betänkande att föreslå utstrykande ur grundlagen af den bestämmelse som garanterar, att riksbanksedlarne icke få lyda på annan valuta än en med verkligt och stadgadt värde, för att i stället synas vilja bereda möjligheten derför, att Riksbankens sedlar kunna utställas på annan valuta än guld och silfver. Sådant kan jag icke anse förenligt med den vörd om Riksbankens kredit och anseende, som bör åligga Riksdagen.

Då man icke är nöjd med Utskottets redaktion af ifrågavarande grundlagsparagraf, bör man måhända yttra sig om, hvilken redaktion man själf önskar. Den enklaste förändring, hvarigenom det åsyftade målet kunde nås, synes mig onekligen vara den, att i stället för orden "med silfver" sätta orden "med silfver eller guld", såvida man icke har någon tanke bakom rörande möjligheten att utställa banksedlar på annan valuta. Jag kan alldeles icke förstå det yttrande, som nyss fälldes af en ledanot i Konstitutions-Utskottet, att nemligen genom sagda redaktion skulle möjliggöras en förtäckt realisation; ty om grundlagen påbjöde, att bankens sedlar skulle efter deras lydelse inlösas med silfver eller guld, kunde väl icke någon tvingas att mottaga guld för en sedel lydande på silfver, eller tvärtom. Bättre än redaktionen "med guld eller silfver" torde dock det af regeringen föreslagna uttryckssättet "med rikets verkliga mynt" vara. Angående detta uttryckssätt har Utskottet yttrat: "Af den Kongl. propositionen erfar man visserligen, att denna i svensk banklagstiftning hittills okända benämning tillkommit såsom innebärande en motsats till skilje-

myntet, hvarmed banken icke skulle ega rätt att inlösa sina sedlar; men uttrycket, som förefaller Utskottet något oegentligt, torde emellertid icke vara af behovet påkalladt“, etc. Är det då alltid ett fel att i lagstil begagna uttryck, som förut icke förekommit i lagstifningen? Så synes mig icke kunna vara förhållandet, och om vi skulle få myntreformen genomförd, komme måhända åtskilliga nya uttryck att behövas i den för sådant ändamål erforderliga lagstiftning. Utskottet har icke uttryckligen sagt, hvilket uttryck det skulle finna bättre, men af de ordalag, Utskottet på några ställen begagnat, synes som om Utskottet ville föredraga att nyttja benämningen ”klingande mynt.“ Med afseende härpå beder jag att få anmärka, att kopparmynt också är klingande mynt, men det kan väl icke vara Utskottets mening, att riksbanksedlar borde få inlösas med sådant. Dessutom är i frågan derom, hvilket af uttrycken ”med guld eller silfver“ eller ”med rikets verkliga mynt“ bör föredragas, äfven att taga i betraktande, att, om en myntreform sker, på sätt man föreslagit, så kommer det att finnas skiljemynt af silfver, och då vore väl bättre att grundlagen föreskrifve, det Riksbankens sedlar skulle inlösas med rikets verkliga mynt, hvilket uttryck icke omfattar skiljemyntet, än att stadgådt vore att inlösningen skulle ske med guld eller silfver. Till dess jag får kännedom om ett bättre uttryck än det af regeringen föreslagna, måste jag på nu antydda skäl anse detta vara riktigast och bäst. Har man grundade anmärkningar emot detta, kan man ju i stället sätta orden ”med silfver eller guld“, hvilken redaktion i allt fall är bättre än den af Utskottet föreslagna.

Stode saken så, att fråga endast vore derom, att framhålla hvad man ansåge vara i ärendet riktigast och bäst, så skulle jag icke tveka att göra så och yrka rent afslag å Utskottets förslag; men då saken afgöres icke allenast här, utan äfven i Första Kammaren, och då tidpunkten är sådan, att, derest frågan nu förfaller, vi skulle nödsakas uppskjuta vår myntreform i tre år och under tiden kvarstå vid silfret såsom värdemätare, medan myntsystem med guldstandard redan antagits af Tyskland, och Danmark, som det säges, står färdigt att i år taga samma steg, och man äfven i Norge börjar vara betänkt på en liknande reform, så vill jag icke genom att strängt vidhålla egna meningar söka bidra till frågans undanskjutande, utan hemställer, att ärendet måtte återremitteras till Utskottet, på det Utskottet måtte taga i förnyadt öfvervägande, hurvida den af Utskottet föreslagna förändring i lydelsen af ifrågavarande grundlagsparagraf kan anses vara sådan, som behörig vård om Riksbankens kredit och anseende kräfver.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Den förste ärade talareren har mot det nu föreliggande förslaget anmärkt, att detsamma enligt hans föreställning vore det sämsta och minst lämpliga af alla de förslag, som hittills i detta afseende blifvit framställda. Jag ber härvid få erinra, att enligt min uppfattning meningarne och åsigtorna i denna fråga vid flera föregående riksdagar varit så skiljda och hvarandra diametralt motsatta inom de båda Kamrarna, att någon sammanjemkning af dessa åsikter ej hittills varit möjlig; hvarföre jag ock tror, att det torde vara ganska svårt att så bestämdt afgöra, hvilket förslag till reform i detta afseende

varit det bästa eller sämsta. Det för tidsförhållandena bästa förslag i denna riktning torde vara *det*, som lyckas vinna majoritet för sig inom Riksdagens begge Kamrar; och då nu Utskottet sökt framlägga ett förslag till undanrödjande af det hinder, som för närvarande finnes i 72 § Regeringsformen, för införande i vårt land af guldstandard, så kan jag för min del ej finna något så synnerligt klandervärdt ligga i ett sådant bemödande, eller att detsamma bör rubriceras som det sämsta tänkbara förslag att lösa den viktiga frågan.

Samme ärade talare — och som jag tror äfven ett par af de följande — uttalade den åsigt, att man, i stället för att, såsom Utskottet föreslagit, ur den ofvannämnda paragrafen utesluta orden "*med silfver*", borde förändra detta uttryck till "*med guld eller silfver*". Skulle nu en sådan förändring af denna paragraf vidtagas, så gjorde ju ej heller den tillfyllest, ty silfret kan ju, såsom samme talare anmärkte, falla i värde, och, om man vid sådant förhållande skulle lemna Riksbanken fritt att inlösa sina sedlar med hvilkendera som helst af dessa begge ädla metaller, så skulle derigenom sedelinnehafvaren ju kunna komma att göra betydlig förlust.

En annan ärad talare har yttrat, att man genom antagande af Utskottets förslag skulle kasta bort sjelfva kärnan, eller grundlagsstadgandet om Riksbankens skyldighet i detta fall, och behålla endast skalet, hvarmed han menade öfriga bestämmelser i detta hänseende, hvilka äro af civillags natur. Jag tror tvärtom, att man härvidlag skulle kunna betrakta myntbestämmningslagen — hvilken är af civillags natur och hvilken bestämmer, huru mycket silfver jag har rättighet att få för min sedel — såsom sjelfva kärnan, till hvilken man ännu ej kunnat tränga, emedan hon hittills varit omsluten af sitt hårdare skal, hvarmed jag vill förstå den nuvarande lydelsen af 72 § Regeringsformen. Krossas nu och bortkastas detta skal, så hafva vi dock sjelfva kärnan kvar. Obehöfligheten och gagnlösheten af detta stadgande i grundlagen, att Riksbanken skall inlösa sina sedlar med silfver, framgår så mycket mer deraf, att, *om och oaktadt* detsamma kvarstår, man dock skulle kunna tänka sig att, såsom en talare på stockholmsbanken yttrade sig, Riksdagen skulle kunna fatta ett så vansinnigt beslut som att genom Riksbanken utgifva sedlar, lydande på t. ex. koppar, jern, spanmål eller till och med potatis. Skulle något dylikt kunna inträffa, så bör man äfven besinna, att det gifves ett ännu lättare och vigare sätt att eludera eller förringa kraften af det nuvarande grundlagsbudet att Riksbankens sedlar skola med silfver inlösas. Man kunde ju t. ex. låta riksbankssedeln inlösas med ett belopp i silfver, som motsvarade endast hälften af banksedelns nominela värde, ty då det ej i grundlagen finnes stadgadt med *huru mycket* silfver, i förhållande till hvarje banksedels *nominela värde*, detta sednare myntrepresentativ skall inlösas, så bibehålles ju grundlagens helgd äfven om en banksedel af ganska stor nominel valör inlöses med aldrig så litet silfver. När dessutom Riksdagen har rättighet att bestämma öfver myntlagen, så måtte man väl ej tro, att begge Kamrarne skulle vilja gå in på ett så riksvådligt företag som att besluta en försämring af rikets mynt.

Då nu flere talare yrkat återremiss af denna punkt, så får jag för min del säga, att jag ej skulle hafva något emot ett sådant beslut, derest

jag ej fruktade för att man genom en dylik åtgärd kan komma att bortblanda sjelfva hufvudfrågan och slutligen komma att afslå alltsammans. Då jag anser, att uti en sådan möjlighet ligger större fara än uti att antaga förslaget sådant det nu föreligger, så får jag, på detta och öfriga af mig nu anförda skäl, yrka bifall till Utskottets förslag i oförändradt skick.

Herr Grefve Sparre: Då alla de talare som hittills uppträdt i denna fråga — med undantag allenast för Utskottets egna ledamöter — yrkat återremiss, så föreställer jag mig nästan att detta blir Kammarens beslut i denna punkt. I öfverensstämmelse med en talare på stockholmsbanken anser äfven jag, att man vid denna sena tidpunkt af Riksdagen bör fatta sig kort, och jag skall derföre, under förutsättning af återremiss, endast i korthet angifva de omständigheter, hvarpå jag för min del yrkar att Utskottet måtte fästa någon uppmärksamhet.

Till en början instämmer jag med den ärado reservanten i denna fråga, samt delar de åsikter som i öfverensstämmelse dermed representanten från Göteborg nyss uttalat. Det förefaller mig i sanning obegripligt, att den ärade reservantens uppfattning ej vunnit gehör inom Konstitutions-Utskottet. Det är nemligen efter min uppfattning klart, att den nuvarande grundlagen icke lägger något hinder i vägen för Riksdagen att genom Riksbanken utgifva sedlar, lydande icke blott å silfver utan äfven å guld, ehuru dessa sednare såsom lagligt betalningsmedel ej komme att erhålla samma giltighet med de förra, icke komme att löpa med tvångskurs. Samma åsigt uttalades äfven af 1869 års Sammansatta Banko- och Lag-Utskott, och jag tror att, ju mer man tänker derpå, desto mer skall äfven denna mening göra sig gällande.

Hvad Utskottets utlåtande i den föredragna punkten angår, så instämmer jag med flere föregående talare deruti, att Utskottets förslag ingalunda utgör någon förbättring af det nuvarande stadgandet. Att nemligen en banks sedlar likasom andra förbindelser skola efter deras lydelse inlösas är ett sådant axiom, att man ej särskildt behöfver stadga derom i grundlagen. Har man väl någonsin sett en lag stiftas af det innehåll, att man skall inlösa sina förbindelser? För att ett sådant stadgande skall hafva någon betydelse måste det heta, att sedlarne skola inlösas med silfver eller guld; men att föreskrifva något sådant, som att man skall uppfylla sina förbindelser, är komplett onödigt.

Vidare hemställer jag, att Utskottet vid förnyad pröfning af detta ärende behagade taga i öfvervägande, huruvida icke — i öfverensstämmelse med 4 § i myntbestänningslagen af den 1 Mars 1830, hvars lydelse är följande: "Alla liqvider och betalningar kunna hädanefter, såsom hittills, i bankosedlar fullgöras, der ej annat förbehåll gjordt är" — till den nu ifrågavarande 72 § Regeringsformen kunde fogas det tillägg, som i myntkomiténs betänkande af den 13 Augusti 1870 finnes föreslaget, och hvilket är af följande innehåll: "Der ej uttryckligt förbehåll om undfående af klingande valuta är gjordt, får hvarje betalning fullgöras med Riksbankens sedlar, så länge Riksbanken fortfar att vid anfordran inlösa dem efter ordalydelsen med rikets verkliga mynt."

Ett sådant tillägg är enligt min tanke ganska nödvändigt. Vi hafva nemligen under förflutna tider sett, hurusom det icke sällan händt att förbindelser, hvilka blifvit uppgjorda att betalas i silfver, sedermera efter realisationen varit föremål för pröfning af domstol, dervid likväl olika meningar kunnat uppstå huruvida, då sedlar äro i grundlag stadgadt lagligt betalningsmedel, de bort såsom sådant godkännas. Vi veta också att en ganska stor mängd förbindelser att betalas i silfver utfärdas här i Sverige, nemligen för de s. k. hypotekslånen, som utlemnas af hypoteksföreningarne. Skulle man nu i allmänhet bibehålla tvångskursen för Riksbankens sedlar — och jag tror att den meningen är den allmännaste i denna Kammare — så torde dock undantag böra göras för de fall, då särskildt förbehåll om förbindelses inlösen med silfver blifvit gjort; ty eljest skulle alla hypoteksföreningar, hvilka vid upptagandet af lån utrikes utfärdat sina förbindelser i utländskt mynt, ovilkorligen sprängas, derest de vid en möjligen inträffande realisation nödgades mottaga sina egna fordringar i Riksbankens sedlar. Då härtill kommer att, derest Utskottets förslag i oförändradt skick bifölles, intet hinder funnes för att hädanefter icke blott sedlar lydande å silfver och guld utan äfven på koppar komme att utgifvas, hvilka alla i sådant fall måste gälla som gängbart mynt och komme att löpa med tvångskurs, så finner jag i denna omständighet ett ytterligare skäl för min redan framställda anhållan derom, att Utskottet, i händelse af återremiss af den föredragna punkten, behagade taga i öfvervägande, huruvida icke till 72 § Regeringsformen borde fogas det tillägg, som af myntkomitén blifvit föreslaget, och hvilket jag redan haft äran uppläsa.

Herr P. Olsson från Helsingborg: Det vill synas, åtminstone för mig, vara ganska tydligt, att, då man tager något närmare kännedom om sednare årens riksdagsförhandlingar samt derjemte har någon kunskap om allmänna meningen i landet, den åsigten är temligen allmän, att en reform af vår banklagstiftning är särdeles efterlängtd och af behovet påkallad. Jag föreställer mig äfven, att det af Kongl. Maj:t nu framställda förslag har ungefär ett sådant syfte, att åstadkomma början af en reform i banklagstiftningen och derigenom också underlätta den allmänna rörelsen, likasom äfven med en garanti tillgodose dem, hvilka röra sig med Riksbankens eller enskilda bankers sedlar. Om denna min uppfattning af det Kongl. förslaget är riktig, så må det tillåtas mig uttala den åsigt, att jag tror att denna reform af vår banklagsstiftning, som jag nyss hade äran antyda, borde anses önskvärd och behöflig, från hvilken synpunkt man än må betrakta saken.

Frågan skulle sålunda först och främst blifva den, hvaruti denna reform borde bestå, och för det andra, huru densamma lämpligast skulle kunna genomföras. Jag får då till en början nämna, att på samma gång jag erkänner, att 72 § Regeringsformen, sådan den nu lyder, icke är så alldeles lämplig eller för närvarande förhållanden fullt passande, samt att jag följaktligen gerna skulle vara med om en sådan förändring af denna paragraf, att den å ena sidan underlättade den allmänna rörelsen och å den andra betryggade Riksbankens säkerhet samt derjemte stadgade något om Riksbankens förhållande i afseende å andra bankbolag — på samma

gång måste jag äfven tillstå, att jag tror, att man hittills ej gått så alldeles praktiskt och riktigt till väga, då man i fråga om en bankreform så strängt skiljer denna grundlagsparagraf och lämpligheten eller möjligheten af dess förändring från öfriga såsom nödiga och nyttiga befunda reformer. Jag hörer ej till deras antal, hvilka i tid och otid äflas att klandra privatbankerna och deras verksamhet, utan fastmer må jag bekänna, att dessa bankinrättningar för vissa tider varit icke blott nödvändiga utan att de äfven utträttat mycket godt, samt i väsendtlig mån bidragit att underlätta industrien och dess utveckling i vårt land. Men på samma gång måste jag derjemte uttala den farhåga, att den sedelutgifningsrätt, som dessa privatbanker nu ega, kan under kritiska förhållanden komma att medföra stora olägenheter icke blott för den allmänna rörelsen utan — jag vågar påstå det — äfven för dessa enskilda banker sjelfva och för Riksbanken. Ty hvaruti bestå väl dessa privatbankers skyldigheter? Jo, deruti att de skola inlösa sina sedlar med Riksbankens sedlar. Nu vill man föreslå, att denna skyldighet å privatbankernas sida skall utbytas mot en sådan för dem att inlösa sina sedlar med klingande mynt. Då uppstår den frågan: på hvad sätt skola dessa enskilda banker förskaffa sig klingande mynt? Jo, så vidt jag kan förstå, är den lättaste, naturligaste och under de flesta förhållanden enda utvägen att skicka in till Riksbanken och utbyta dess sedlar mot den ena eller andra myntsorten, som skall utgöra lagligt betalningsmedel. Jag vill dock ej härmed säga, att icke dessa privatbanker under vissa förhållanden skulle kunna skaffa sig klingande mynt från utlandet, ty derpå hafva vi, såsom bekant, haft exempel, och jag tror nog att sådant äfven framdeles skulle kunna inträffa. Men under kritiska förhållanden, under sadana tider, då verkligen Riksbankens säkerhet sattes på prof och vore af stor vikt för den allmänna rörelsen i landet, tror jag att den naturligaste och måhända enda utvägen att få klingande mynt eller sjelfva myntmetallen är att vända sig till Riksbanken. Härmed vill jag dock ej förneka, att det ju i något afseende kunde vara en fördel, om privatbankerna ålades att inlösa sina sedlar med klingande mynt; men för min del kan jag ej tillägga denna skyldighet en sådan betydelse, som om dermed någon egentlig fördel åtminstone för Riksbanken skulle vinnas. Således tror jag, att, om man vill söndra den ena delen af denna fråga från den andra genom att taga i ompröfning en förändrad lagstiftning för Riksbanken, under det att man tills vidare lemnar reformen af privatbankerna å sido, man ej går riktigt praktiskt till väga, samt att man ej på detta sätt kan vinna det mål, hvartill man sträfvar. Derföre anser jag, att, derest en bankreform som är nödig och nyttig skall kunna åstadkommas, det vore önskligt att ett förslag framlades, hvilket innefattade någon inskränkning af privatbankernas sedelutgifningsrätt — hvilken jag må säga under betänkliga förhållanden måste anses farlig för vår Riksbank — på samma gång det äfven innehöll nödiga förändringar i afseende å Riksbanken.

Härvid är äfven att märka en annan omständighet, som ej bör förglömmas, nemligen att man under de sednare årens riksdagar ständigt beslutat att använda bankvinsten för statens ändamål, hvarmed man förbisett att denna vinst skulle kunna behöfva användas för Riksbankens egen räkning och konsolidering. Detta sätt att gå till väga anser jag vara

ett misstag; ty vill man fortfarande hafva en Riksbank — och derom torde alla vara ense — så synes mig, att man i främsta rummet bör stadga, att Riksbanken till en början skall få behålla sin egen vinst för att dymedelst höja den grundfond, hvarmed banken skall röra sig. Sålunda önskar jag, att man på den vägen må söka konsolidera Riksbanken och derigenom underlätta en reform beträffande hela vårt bankväsende.

Då Kongl. Maj:ts proposition i detta ämne redan blifvit afslagen till följd af Kammarens nys fattade beslut om bifall till Utskottets hemställan i första punkten af detta utlåtande, så skall jag ej tillåta mig att ingå i detaljerna af denna proposition, utan vill endast nämna, att jag, derest detta förslag hade blifvit antaget, ej för min del skulle hafva ansett att något fullt tillfredsställande resultat dermed vore vunnet. Hvad åter beträffar den nu föredragna andra punkten af utlåtandet, så tror jag, i enlighet med hvad redan förut blifvit anmärkt, att Utskottet haft den uppfattning af Kongl. Maj:ts förslag, att detsamma framkommit för att underlätta reformen beträffande den standard, som skall utgöra grunden för sedelutgifningsrätten. Jag tror ock, att en önskan om förändring i detta afseende är temligen allmän. Huruvida åter silfrets värde nu skulle vara i sjunkande, vill jag hvarken bestämt påstå eller bestrida; men jag tror, att måhända lika många exempel eller bevis skola kunna anföras för att silfret kan bibehålla sitt värde som guld.

I hvilket fall som helst anser jag, att man bör söka möjliggöra en förändring i afseende å standard. Har nu Utskottet, såsom jag tror, riktigt uppfattat Kongl. Maj:ts proposition och sålunda velat undanröjda det hinder som ligger i vägen för en reform i detta afseende, så har man, så vidt jag förstår, icke egentligen haft något annat att anmärka mot Utskottets förslag än att man, såsom en föregående talare yttrade sig, befarar, att genom bifall till förslaget öppna dörren för Riksbanken att utgifva sedlar, lydande på snart sagdt hvad som helst. Denna förutsättning finner jag verkligen vara af sådan beskaffenhet, att jag knappt vill upptaga densamma till besvarande; ty jag må väl fråga: skulle man verkligen kunna tänka sig, att en representantförsamling kunde fatta beslut derom, att Riksbanken skulle ega rättighet att utgifva sedlar som skulle inlösas med t. ex. spanmål eller potatis? För min del kan jag ej tro något sådant.

Man har äfven sagt att, hvad Utskottet i afseende å riksbanksedlarnes inlösen föreslagit, vore öfverflödigt och faller af sig sjelf, enär detsamma äfven finnes stadgad i allmän lag. Men skulle det icke derjemte kunna anses falla af sig sjelf, att man hos en representation måste förut-sätta åtminstone så stor månhet om landets anseende, att densamma så till vida ville upprätthålla den finansiella ställningen i landet, att den icke tillåte riksbanksedlar utgifvas lydande på annat än silfver eller guld?

Då, så vidt jag förstår, icke något annat väsendtligt skäl än det nyssnämnda blifvit anfördt för afslag å Utskottets förslag, och då det, af de yttranden som nu blifvit afgifna af åtskilliga af Utskottets Herrar ledamöter, vill synas mig som om ej något särdeles vore att vinna genom en återremiss, så tror jag, att man kanske gjorde klokast, om man nu bifölle Utskottets förslag. Hade detta förslag innefattat en bestämmelse derom att Riksbankens sedlar skulle inlösas med silfver *eller guld*, så skulle jag för min del visserligen icke haft något deremot, utan jag skulle

fastmer hafva med nöje antagit ett sådant förslag, och skulle någon i denna Kammare med hopp om framgång vilja framställa ett sådant yrkande, så skall jag derom förena mig. Men under de förhållanden som nu föreligga tror jag, att man utan fara och utan att blottställa sig för olägenheter kan bifalla Utskottets förslag, hvarigenom en utväg öppnas för oss att erhålla en annan standard än den nuvarande.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag i den föredragna punkten.

Herr Lithner: I likhet med den siste ärade talaren är jag öfvertygad, att den benägenhet att bifalla Utskottets förslag, som här visat sig, dikterats af begäret att söka underlätta öfvergången till ett nytt myntsystem, grundadt på guld, men jag kan icke, såsom samme talare, föreställa mig, att de många andra saker, dem han under sitt intressanta föredrag vidrörde, såsom bankovinsten och privatbankerna, egentligen höra till förevarande ämne. Jag tror, att man genom att inblanda sådant i sjelfva verket förvillar frågan, som för några riksdagar sedan ganska riktigt stod på ståndpunkten af en ren rättsfråga, genom hvars afgörande man ville garantera den allmänna rätten, och gör den till en bankfråga, hvilket den, enligt mitt förmenande, icke är, ty det är helt enkelt fråga om Riksbankens sedlar skola i Sveriges rike gälla såsom mynt. Det är emellertid gifvet, att Utskottet af angelägenheten att bereda ruin för införande af en guldmyntfot sett sig föranlåtet att framlägga förevarande förslag, men jag hyser dock för min del betänkligheter, att för ett praktiskt ändamål, som hägrar såsom något särdeles nyttigt, frångå den strikta rättens ståndpunkt och ej allenast bibehålla i grundlagen det förra stadgandet, som ålägger oss att taga paper i stället för mynt utan ock utsträcka tvångskursen vida längre än hittills.

De talare, som försvara Utskottets förslag, säga väl, att man icke med skäl kan antaga sannolikt, att Riksbanken någonsin skulle komma att gifva ut sedlar på annat än klingande mynt, och den siste talaren yttrade, att den representation, som skulle vilja vidtaga en sådan åtgärd, skulle vara bra litet rädd om landets anseende. Detta är väl sannt, men jag vill dervid erinra, att vi icke haiva framtiden i våra händer, och att både vår egen och andra länders erfarenhet lär oss, att man, då nöden står för dörren, griper till närmaste hjälpen för att freda sig för ögonblicket. Jag hyser således den åsigt, att man i denna fråga icke får bortse från det principiellt rätta, äfven om man derigenom eller genom att mindre betona detta, skulle bereda sig möjlighet att vidtaga en nyttig reform. Det rätta är *ett* och det nyttiga *ett annat*.

Jag hade velat tala åtskilligt om Utskottets förslag, men efter den lysande kritik, som en af Riksbankens styresmän, hvilken här åtnjuter majoritetens förtroende, underkastat detsamma, kan det icke falla mig in att göra något försök i detta afseende, öfvertygad som jag är, att hans ord i detta ämne gäller mer än någon annans, och att vi alla måste underordna våra funderingar hans djupa insigter och stora erfarenhet om det rätta och nyttiga. Jag öfvergifver således min åsigt att inlåta mig på en granskning af Utskottets förslag och förenar mig med dem, som yrkat återremiss. Jag stödjer mig dervid på ett yttrande af en konstitutions-utskottsledamot, att han för sin del icke skulle motsätta sig in-

förändret af de utaf regeringen föreslagna orden "*rikets verkliga mynt*" eller någon annan ordställning, såsom t. ex. "*silfver eller guld*." Jag och de med mig liktänkande hafva i detta uttalande en borgen, att hos honom åtminstone något hinder icke skall möta för ett tillmötesgående och ett försök till jemnkning af de stridiga åsigtterna.

Herr Grefve Posse: Ehuru jag, såsom jag ofta yttrat, lifligt önskar att någon gång en åtgärd måtte vidtagas för att ur 72 § Regeringsformen få bort stadgandet om den så kallade tvångskursen, tror jag dock att Konstitutions-Utskottet nu visligen förfarit, då det inskränkt sig till att föreslå en åtgärd, som endast afser att bereda möjlighet för en förändring af den gällande myntfoten till guld och icke sammanblandat denna fråga med frågan om tvångskursen. Det har dock icke kunnat undgå någon, att nära nog alla talare yttrat betänkligheter i afseende på de ordalag Utskottet begagnat för att öppna en utväg för införandet af en guldmyntfot. För min del kan jag icke dela de farhågor, som här blifvit uttalade, att genom Utskottets förslag möjlighet skulle öppnas att utgifva sedlar mot säkerhet af hvad som helst. Dylika farhågor tror jag kunna lugnt undanskjutas, men på mig har det icke gjort något behagligt intryck, att Utskottet med bibehållande af stadgandet om tvångskursen föreslagit borttagande af just orden "*med silfver*," ty, huru man än må se saken, är det just dessa ord, som betrygga sedlarnes värde. Härmed må nu vara huru som helst; visst är det, att betänkligheter möta att bifalla Utskottets förslag i dess nuvarande skick, och då jag vågar antaga, att de flesta önska en sådan förändring i 72 §, som leder till uttagande af en guldmyntfot, tror jag det vara bäst att låta Utskottet taga i öfvervägande och söka rätta de anmärkningar, som nu mot förslaget blifvit framställda, hvarföre jag, för min del, icke har något emot en återremiss. Jag tror att den, som vill att frågan på ett tillfredsställande sätt skall lösas, handlar försigtigast om han häruti instämmer.

Herr Jöns Rundbäck: Det är nog sannt att tiderna förändras och hvad denna fråga beträffar, har en stor förändring deri skett sedan sista riksdag. Vi hafva visst i dag af en man med stora nationalekonomiska insigter hört, att det af regeringen vid sistlidne riksdag i detta ämne framställda förslag var i afseende å tankar och ordriktighet det bästa. Det var dock sådant, att det innehöll rakt intet, ty regeringen hade helt enkelt borttagit alla de omtvistade stadgandena, och med användande af ett sådant förfaringssätt, är det ganska lätt att framkomma med ett förslag, fullt af tankar och ordriktigheter. Jag vill dock icke nu vidare tala om den snö, som föll i fjor, utan endast erinra att denna Kammare utan votering afslog Kongl. Maj:ts förslag.

Jag framlade vid förra riksdagen ett förslag, i hvilket jag, i enlighet med de åsichter jag i frågan hyste, sökte att undanröjda bristfälligheterna i 72 § och på samma gång sammanjemka och förlika de stridiga åsigtterna, men man ville då icke lyssna till detta förslag. Nu har regeringen uti sitt förslag till en del omfattat mina då uttalade åsichter, men då regeringens förslag redan fallit, torde icke vara skäl vidare tala derom.

Man har ganska riktigt sagt, att anledningen till Utskottets förslag

ligger i önskan att underlätta införandet af en guldmyntfot, och för detta ändamåls vinnande har Utskottet icke ansett någon annan åtgärd af nöden, än att orden "med silfver" ur 72 § uteslutas. Från statsrådsbanken hörde vi visserligen att, sedan tyska riket antagit guld såsom myntfot, silfret derstädes börjat sjunka i värde, men jag har från tillförlitlig källa erfarit, att silfret för icke längesedan, långt ifrån att falla, i stället börjat stiga i Tyskland.

Herr Statsrådet yttrade vidare, att regeringen icke öfvergifvit sin åsigt, att 72 § i dess nuvarande lydelse utgjorde ett hinder för genomförande af reformen att antaga guld såsom myntfot. Jag hoppas åter, att Riksdagen icke skall öfvergifva sin rätt att ensam eller allena utgifva sedlar. Denna rätt kan historiskt bevisas från tiden före 1809, och 1809 års lagstiftare sökte åt Riksdagen bevara den, och den får icke nu med tystnadens vältalighet förbigås.

Herr Statsrådet yttrade vidare att, då Utskottet borttagit orden "med silfver" och endast föreslagit, att sedlarne skulle efter sin lydelse inlösas, så finnes, efter Herr Statsrådets förmenande, icke någon garanti för att de skulle komma att inlösas med landets mynt. Detta inkast är redan förut besvaradt, och jag vill nu endast fråga, om Herrarne på allvar kunna tro, att Riksdagen skulle kunna förklara, att Riksbankens sedlar skulle inlösas med potatis, spannmål eller något annat än mynt. Jag förmodar, att något sådant icke skall inträffa, så länge sundt förnuft och lagar för eganderätt ännu finnas till. Man har nu här i landet fått klarare begrepp än förr om hvad mynt egentligen är. Skulle man också ur grundlagen utstryka stadgandet, att Riksbankens sedlar skola med mynt inlösas, så står det dock till svenska folkets skydd kvar i banklagen.

Man har föreslagit, att i stället för orden "med silfver" insätta "med guld eller silfver", men enligt mitt förmenande skulle det vara det sämsta af allt att i grundlagen legalisera en dubbel standard. Alla national-ekonomer hafva, så vidt min ringa kunskap sträcker sig, ansett en dubbel standard förderflig. För detta påstående skulle många skäl kunna anföras, men jag vill nu blott framdraga ett, nemligen att det är alldeles omöjligt att hålla guld och silfver i jemu nivå utan fluktuation i prisen, hvilket alltid skall framkalla spekulanter, som söka vinna på prisskilnaden, och resultatet blir att det sämre myntet uttränger det bättre.

Man har sagt, att stadgandet om tvångskursen egentligen icke har sin plats i grundlagen utan borde stå i civillag, men om man erkänner, att tvångskursen är principiellt riktig och att en lag derom bör finnas, så kan jag icke inse, hvarföre man icke kan låta den vara tillfinnandes i grundlagen. Anser man åter att stadgandet om tvångskursen är oriktigt, så lär det väl icke blifva riktigtare, derföre att man sätter in det i civillagen. Man har vidare såsom ett skäl för borttagande af stadgandet om tvångskursen anført, att sådana omständigheter kunna inträffa, hvilka göra det för Riksbanken omöjligt att inlösa sina sedlar, och att tvångskursen då skulle medföra stora olyckor. Jag medger, att sådana olyckliga omständigheter möjligen kunna inträffa, att såväl hela grundlagen som land och rike kan komma att stå på spel, men vi lagstifta endast för nor-

mala förhållanden, och när utomordentliga händelser inträffa få vi också gripa till utomordentliga medel. Jag har för öfrigt under diskussionen i detta ämne vid sistlidna riksdag visat, att andra länder, såsom England Frankrike och Nordamerika, hafva tvångskurs, och dessa länders banklagstiftning torde kanske vara lika förnuftig som vår.

Då jag finner, att det önskade målet, införandet af en guldmyntfot, kan vinnas genom att bifalla Utskottets förslag, och då något annat förslag icke har utsigt till framgång, ber jag dem, som önska den ifrågasvarande reformen, att bifalla Utskottets hemställan.

Herr Uhr: Jag tyckte att Herr Talmanen ropade mitt namn, men det är svårt att höra riktigt i detta mummel af så många röster, som tala på en gång. Jag hörde derföre endast slutet af den siste talarens anförande, deri han yrkade bifall till Utskottets förslag. Äfven jag önskar framgång åt detsamma. Jag har deltagit i långa diskussioner om 72 § Regeringsformen såväl i Bondeståndet som i Konstitutions-Utskottet och i denna Kammare, så att ämnet förefaller mig väl uttömdt. Den nu föreslagna förändringen är den enda, som icke är skadlig för beståndet af 72 §, ty den afser endast att bereda lättnad för öfvergången till en guldmyntfot, hvilken äfven jag anser önskelig, icke just för att få en bättre metall, utan derföre att guldmetallet är ett stående betalningsmedel i de flesta länder.

Man har sagt, att Utskottets nu framlagda förslag till ändring af 72 § är det sämsta, som hittills framkommit, och derföre yrkat att det måtte återremitteras. Jag befarar dock att, om man gör detta, Utskottet kan komma med ett ännu sämre förslag, och det torde derföre vara skäl att bifalla det nuvarande. Lika med Kongl. Maj:ts förslag säger äfven Utskottets, att Riksbankens sedlar skola efter deras lydelse inlösas, men då Kongl. Maj:ts förslag säger att detta skall ske med rikets verkliga mynt, kan man med skäl fråga, hvad är då *rikets verkliga mynt*? Man har sagt att det kan komma att blifva spannmål och potatis. Ja, det ena kan vara lika godt som det andra, och se vi icke dagligen här på Munkbron menniskor, som med nöje utbyta sina sedlar mot spannmål och potatis. Blir det nödvändigt, får väl banken hålla till godo med sådana varor att anskaffa silfver och guld för. Vi kunna icke få in dessa ädla metaller, om vi icke hafva något att sälja. Det kan derföre icke vara så farligt att tala om potatis, ty myntet är och förblir blott en värdeniätare. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Friherre Gripenstedt: Herr Talman! Mine Herrar! Detta ämne har så ofta varit föremål för Riksdagens behandling, att det väl må anses förlåtligt, om man hyser en viss obenägenhet att inlåta sig på detsannas vidare diskuterande; men då frågan onekligen är af ganska stor vikt, anhåller jag likväl att nu derom få yttra några ord. För att förenkla frågan har man nu uteslutit hvad som förut utgjorde hufvudsaken i de framlagda förslagen till ändring af 72 § Regeringsformen, nemligen att ur grundlagen borttaga bestämmelserna om den så kallade tvångskursen för Riksbankens sedlar. Man har, enligt min tanke, deri gjort rätt, enär det visat sig, att en grundlagsändring i denna syftning icke för närvarande

har någon utsigt att vinna Riksdagens bifall, och man har därför inskränkt sig till att endast söka undanrödja det i paragrafens lydelse liggande hinder för antagande af ett nytt myntsystem med guld såsom värdemätare, hvilket systems införande, äfven hos oss, på grund af sednare tiders förhållanden, innan kort torde blifva en nödvändighet. Utskottets försök i denna riktning har, enligt bedömandet deraf inom denna Kammare, icke varit synnerligen lyckligt, i det att åtskilligo talare här betecknat detsamma såsom "det sämsta" bland de många förslag till ändring af ifrågavarande paragraf, som förut förekommit. Jag kan för min del icke instämma i ett så strängt omdöme, ty jag kan ej finna, att den föreslagna lydelsen är så helt och hållet förkastlig, som man påstått. Förslaget största fel ligger, enligt mitt förmenande, icke deruti att det lemnat rum för en förutsättning, såsom möjlig, hvilken jag tror måste anses för orimlig, nemligen att man genom att utesluta orden "med silfver" skulle, såsom en talare uttryckte sig, öppna dörren för Riksbanken att inlösa sina sedlar med snart sagdt hvad som helst. Det lärer väl nemligen icke med någon den ringaste sannolikhet kunna antagas en sådan grad af oförnuft hos lagstiftaren, att han skulle komma att stödja sitt myntsystem på "potatis" såsom värdemätare, på sätt man här exempelvis yttrat. Jag tror således icke att, äfven om ordalydelsen medgifver möjligheten af en sådan lagstiftning, någon verklig anledning till fruktan därför kan anses vara för handen. Men enligt min uppfattning vidlåder deremot ett verkligt fel det nu föreliggande förslaget, därför att detsamma reducerat den sista perioden i paragrafen till ett tillägg utan all betydelse, emär kärnan i denna punkt, enligt nu gällande lydelse, ligger just deri, att Riksbankens sedlar skola inlösas med *metallisk valuta*, och följaktligen, ifall orden "med silfver" borttagas, samt endast stadgandet, att sedlarne skola, vid anfordran, efter deras lydelse af banken inlösas, denna sednare bestämmelse kvarstår såsom något alldeles öfverflödigt, hvilket ligger i sakens egen natur och redan finnes i civillagen stadgad. I uteslutandet af ifrågavarande ord ligger således visserligen ett fel, men jag anser att detta fel kan och bör afhjelpas genom att i punkten inlägga något, som gifver densamma dess rätta betydelse. Efter mitt omdöme, som sedan flera föregående riksdagar är för Kammaren väl bekant, borde rätteligen de begge sista perioderna i denna paragrafs sednare afdelning stå i ett vilkorligt sammanhang med hvarandra. Nu heter det: "Riksdagen allena eger rätt att genom banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas. Dessa sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse af banken med silfver inlösas." Jag har, som sagdt, ansett, att dessa perioder borde få den lydelse, att Riksdagen allena egde rätt att genom banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, *så länge* de, vid anfordran, efter deras lydelse af banken med silfver inlöstes. Härigenom vore faran af den positiva tvångskursen för Riksbankens sedlar borttagen, men då derom nu icke är fråga, måste jag åtnöjas med att de båda satserna äro afdelade. Den första af dessa satser afser att uttrycka, att Riksdagen eger *rätt* att utgifva sedlar, Den andra satsen stadgar, att dessa sedlar skola inlösas med *metallisk valuta*. Jag anser, att regeringens förslag till ändring af denna paragraf hade en stor förtjenst deruti, att enligt detsamma noga skiljdes emellan två

två begrepp, som icke böra förväxlas, nemligen: "*lagligt betalningsmedel*" och "*mynt*". Begreppet "*mynt*" har man tyvärr här alltför ofta identifierat med Riksbankens sedlar, derföre att grundlagen stadgar, att dessa må för mynt i riket "erkännas". På denna grund har man ansett det för mynt, som i sjelfva verket icke är något sådant utan blott en inwinning på mynt. Det vore väl, om man en gång för alla kunde vänja sig ifrån den föreställningen, att rikets mynt tillverkas vid Tumba pappersbruk, ty det är icke der utan i det Kongl. Myntverket på Kungsholmen som detta sker efter de af Konung och Riksdag derför bestämda regler. Dessa regler afse att betrygga hvar och en i sin rätt och att man må veta hvad man eger. Den, som har ett kapital eller en fordran af 100,000 R:dr R:mt, vet att han eger 200,000 ort myntadt silfver eller 150,000 ort fint silfver, det vill säga 1,500 skålpund silfver. Om man nu genom att förändra sedlarnes värde skulle ställa så till, att den, som nödgas i liquid mottaga 100,000 R:dr i Riksbankens sedlar, icke i utbyte mot desamma erhåller 1,500 skålpund silfver, så har man icke allenast gjort honom orätt, utan ett groft våld mot eganderätten i allmänhet har af sjelfva lagstiftaren blifvit begånget. Detta har likväl händt många gånger. Just deri, att man vet, att man kan skaffa sig *mynt* vid Tumba, och tror, att den källan är outtömlig, ligger en stor fara, och kanske också ännu en gång en stor olycka för hela landet. Men under de goda dagarne hoppas man alltid, att olyckan icke skall komma; man slår ifrån sig tanken härpå och lefver i den föreställningen, att hvad som förr händt ej vidare skall inträffa. I samma förhoppningar invagga vi oss äfven i andra hänseenden; man har ett färskt exempel derpå i försvarsfrågan. Och så gör man äfven nu i förevarande fråga. Jag tror dock, att en klok omtanke bjuder, att vi i tid sökte förebygga sådant, som man erkänner vara vådligt eller orätt. Enligt min tanke hade det således varit riktigast att ur grundlagen borttaga bestämmelsen om tvångskursen. Men då detta ej skett, vore åtminstone en förberedelse eller ett steg dertill taget genom att noga skilja begreppen "*lagligt betalningsmedel*" och "*mynt*" från hvarandra. Då regeringens förslag innehåller, att Riksbankens sedlar skulle erkännas såsom *lagligt betalningsmedel*, men ej såsom *mynt*, så har jag för min del icke haft något att invända mot detta förslag, hvilket jag tror vara det under nuvarande förhållanden bästa. Derjemte anser jag, att sista punkten i denna paragraf ej bör göras alldeles betydelselös genom att utstryka orden "*med silfver*", utan bör något annat insättas i stället, så att bestämmelsen om skyldigheten att alltid inlösa bankens sedlar med verkligt mynt eller metallisk valuta förblefve orubbad. Dervid uppstår då fråga om hvilken term man bör begagna i stället för ordet "*silfver*". Man har under denna diskussion föreslagit orden "*guld eller silfver*". Jag medgifver gerna, att detta uttryck är bättre än den nuvarande lydelsen, enär man derigenom undanröjt hindret för en förändring af myntfoten, men jag delar dock den tanke, som en af mina kolleger på stockholmsbanken nyss uttalat, nemligen att det i regeringens förslag förekommande uttrycket "*rikets verkliga mynt*" har företräde. Detta uttryck har icke blott den fördel, att det utesluter möjligheten deraf, att Riksbankens sedlar skulle komma att utställas på något imaginärt mynt eller något af de olika äm-

nen, åtskilliga talare, dock sannolikt blott på skämt. anført; men uttrycket undanrödjer äfven det icke oviktiga inkastet att, då i bredd med blifvande guldmyntet alltid måste finnas mynt af silfver, det icke är meningen att sedlarne skola kunna inlösas med detta silfvermynt, hvilket kan och bör utmyntas så, att det icke innehåller full valuta för det belopp, hvarå det lyder. I händelse nemligen paragrafen finge den lydelse, att Riksbankens sedlar skulle inlösas med "guld eller silfver", kunde dessa ordalag gifva anledning dertill, att mynt af silfver, som i bredd med gullet till ensam värdemätare icke blefve annat än skiljemynt, skulle kunna användas till inlösen af sedlarne, hvilket dock icke kan vara meningen eller finge ske. Det synes mig således, som vore det af regeringen föreslagna uttrycket "rikets verkliga mynt" det lämpligaste, enär med detta uttryck måste förstås det mynt, som öfverensstämmer med den gällande myntfoten. hvilken utgör grunden därför, att det är med detta och ej med annat mynt, som sedlarne böra inlösas. Man har lagt denna term till last, att den är ny; men i likhet med den nyss antydda ärade talareren, hvilken förordat samma uttryck, finner jag icke något fel deri, att uttrycket är nytt. Tvärtom tror jag det vara lyckligt, att dessa båda uttryck "*lagligt betalningsmedel*" och "*rikets verkliga mynt*" begagnats i olika mening och att man icke talat om, att Riksbankens sedlar skola erkännas för "mynt", utan såsom "*lagligt betalningsmedel*", samt att i motsats dertill stadgats, att de skola inlösas med "rikets verkliga mynt". Det vore således, enligt min tauke, ganska nyttigt att utbyta de i paragrafen nu förekommande uttryck mot de af regeringen föreslagna, och såsom en utväg dertill anser jag, att denna punkt af betänkandet bör till Utskottet återremitteras.

Herr Lyttkens: Då jag hörde det yttrandet från statsrådsbanken, att Konstitutions-Utskottets nu framlagda förslag vore det sämsta af alla förslag till ändring af 72 § Regeringsformen, som hitintills framkommit, väckte detta yttrande min förvåning, helst som Utskottets förslag till undanrödjande af det hinder, som i nämnda § förefinnes för införande af guld som standard, är grundadt på Kongl. Maj:ts förslag i detta hänseende, hvilket säger, att sedlarne "skola med verkligt mynt inlösas". Utskottet föreslår, att sedlarne skola efter deras ordalydelse inlösas, och då sedlarnes lydelse bestämmes efter och i enlighet med myntbestämmningslagen, är det ock å dem bestämd den vissa mängd silfver, hvarmed nu löpande sedlar skola inlösas. Och i fall guld blifver standard, kan ej annat vara möjligt, än att Regering och Riksdag, som gemensamt stifta myntbestämmningslagen, besluta att å de nya å guld lydande sedlarne skall utsättas, med huru stor quantitet guld sedeln skall inlösas. Alltså är det lika viktigt, om ej viktigare, att 72 § får den lydelse Utskottet föreslagit, som att borttaga ur paragrafen ordet "silfver" och i dess ställe införa "verkligt mynt", utan att bestämma om dermed förstås guld-, silfver- eller kopparmynt.

En talare har förklarar, att den af Utskottet föreslagna ändringen af paragrafen skulle, som hans ord föllo, "lemna dörren öppen för att få sedlar lydande på vissa ämnen, till och med å spannmål och potatis". Huru sådana absurditeter kunna uppstå, är för mig oförklarligt. Men

att Herr Civilministern har stor människokänedom bevisas deraf, att han vid bedömandet af Utskottets förslag förutsåg, att så barocka idéer kunde uppstå hos eljest så klart seende och upplysta personer som den nämnde talaren på stockholmsbanken. Att Utskottets förslag ingalunda är, så att säga, det "sämsta" bevisas deraf, att Lag-Utskottets ordförande klandrade föreslagna ändringen i paragrafen på den grund, att den nya lydelsen innebar ett "sådant axiom, att man ej särskildt behöfver stadga derom i grundlagen." För min del anser jag just det för en merit att den nya lydelsen af paragrafen innebär ett rättsaxiom; åtminstone är detta bättre än att i den inkommer en förutsättning att banken ej skall kunna fullgöra sin skyldighet att inlösa sina sedlar. Det yttrades förra året, att 72 § är en skamfläck på vår grundlag, men det blifver han, enligt min åsigt, först då sådana förutsättningar få inflyta i densamma. Den så kallade tvångskursens borttagande kan medföra ganska vådliga följder, om nemligen det genom kriser eller andra måhända från något håll afsigtligt försäskade händelser skulle inträffa, att metalliska kassan så minskades, att banken hade svårt att fullgöra sin invexlingskyldighet och en så kallad bankrutt uppstod, så att Riksbanken för tillfället måste stänga sitt invexlingskontor. Ehuru banken sannolikt ej vidtog denna åtgärd för än den utbetalt kanske sin sista specie, så återstode dock en mängd sedlar oinlösta. Den naturliga följden deraf blifver då, att i första förskräckelsen alla, som ej hafva råd att gömma sedlarne en tid, skynda att till hvilket pris som helst skilja sig vid de sedlar de innehafva. Dessa sedlar komma då antagligen att för en spottstyfver inköpas af antingen dem som till Riksbanken hafva skulder och kunna med dessa sedlar billigt nog frigöra sig från sina förbindelser eller ock af spekulativa personer och inrättningar, som hade råd att gömma dem till dess Riksdagen hunnit sammankomma. Ty affären vore ej slut med bankluckans stängning, utan svenska folket genom sin riksdag vidtog utan allt tvifvel så fort som möjligt nödiga åtgärder för anskaffande af tillräckligt med guld eller silver, för att Riksbanken skulle kunna fullfölja sin verksamhet och fullgöra sina skyldigheter. Men under den tid, som förflyter innan dessa åtgärder hunnit vidtagas, hafva sedlarne samlat sig på några få händer. När de sedermera inlösas till sitt fulla värde, har en mängd personer oförskyldt gjort stora förluster. Qvarstår deremot tvångskursen för Riksbankens sedlar, så går saken mera lugnt och utan så stora rubbningar sin gång. Riksdagen vidtager sina åtgärder för anskaffandet af metallisk valuta, och om äfven en förhöjd bevilning dervid måste anlitas, skall den ej tveka att göra det, helst som bankovinstens ständiga anlitage vid statsutgifterna har besparat oss att under många år utgöra så stor bevilning, som annars skulle varit fallet. Att så kommer i sådant fall att gå, derom är jag öfvertygad, ty jag tror att vi nu hunnit så långt i moraliskt framåtskridande, att icke ens en tanke kan hos oss uppstå att icke göra rätt för oss. Den fruktan man hyser för tvångskursen förutsätter, att svenska folket icke vill göra rätt för sig, ty att det icke kan göra det, är ännu ej bevisadt ens genom förgångna tidens realisationer, emedan vi ega ännu tillräckligt statsegendom kvar från den tiden, så att det kunnat räcka till att dermed betala, i stället för att handla såsom då skedde. I tvångskursens bibehållande ligger således

en garanti för och en försäkran att vi vilja göra rätt och utöfva rättvisa mot alla. Och denna känsla, detta medvetande hos svenska statsmakterna och svenska folket att vilja göra rätt under alla omständigheter anser jag som en af de skönaste juvelerna i den svenska kronan.

Hvad nu vidkommer det af Herr Civilministern föreslagna tillägget af orden "guld eller silfver", har jag för min del deremot intet att invända, ty de göra hvarken till eller från, och den farhågan, som några yttrat, att vi derigenom skulle kunna få en dubbel standard, är alldeles obefogad, då denna § som nu afhandlas ej bestämmer hvad som skall vara standard, utan bestämmelsen derom finnes i myntbestämmingslagen.

Herr Östman: Allt för ofta och allt för vidlyftigt har denna paragraf blifvit diskuterad, ty jag kan knappast erinra mig någon Riksdag af dem jag bevisat då försök icke blifvit gjordt att förändra densamma, än den ena gången i den syftning, att låta regeringsmakten få handen in i bankens styrelse, äu i den syftning att låta privatbanksintresset inkräkta på Riksbankens gebit, men försöken i båda fallen har, som jag tror, till det allmännas nytta hittills misslyckats. Denna gång är väl icke fråga om att tillfredsställa någotdera af dessa maktlystna intressen, utan blott att bereda möjligheten för guldets införande såsom myntfot. Mig synes likväl, att man på annat sätt kan ernå det mål som sökes, utan att ur grundlagen borttrycka den garanti, sedelinnehafvaren har för sedelns inlösen med silfver, om man blott införer orden "guld eller silfver", ty derigenom står grundlagens försäkran kvar, och guldets antagande som myntfot förberedd, och yrkar jag på denna grund återremiss af betänkandet.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Som den första punkten i detta betänkande redan blifvit af Kammararen bifallen, anser jag det vara öfverflödigt att nu yttra mig om den Kongl. propositionen i dess helhet, ehuru åtskilligt vore att säga rörande densamma. Vi hafva nu blott att öfverlägga, huruvida den andra punkten bör återremitteras för att åvägabringa en förändring i ordställningen. Hvarken jag eller någon annan af Utskottets ledamöter kunde föreställa oss, att Utskottets förslag att utesluta orden "med silfver" skulle kunna gifva anledning till den farhåga, att Riksbanken skulle komma att utgifva sedlar, lydande på annat ämne än ädel metall. Då man likväl under diskussionen i denna fråga uttalat fruktan för att något sådant skulle inträffa, så anser jag, lika med hvad som yttrades från statsrådsbänken, denna farhåga blott såsom ett tomt hjernspöke. Vid sådant förhållandet, och då man kunnat hysa den föreställning, att Riksbanken skulle komma att utgifva sedlar på annat än guld eller silfver, så vill jag för min del icke motsätta mig en återremiss i ändamål att borttaga detta hjernspöke. Jag är visst icke emot införandet af guld såsom värdemätare, men jag ber att få fästa uppmärksamhet derpå, att det i det Kongl. förslaget begagnade uttrycket "rikets verkliga mynt", som af åtskilliga talare ansetts så förtjenstfullt, icke utesluter möjligheten af att man kan tänka sig, att rikets verkliga mynt skulle kunna bestå af något annat än guld eller silfver, och jag tror således, att de talare, som förordat regeringens förslag, hvilket icke är mera bestämdt

eller positivt än det af Utskottet framlagda, icke befriat oss från hjernspöket.

Då emellertid flera talare yrkat punktens återremitterande till Utskottet, så och då ett afslag å punkten skulle fördröja införandet af guldet såsom värdemätare samt Utskottets förslag i dess nuvarande lydelse icke synes vinna Kammarens bifall, vill jag för min del icke emotsätta mig en återremiss.

Herr Hæggström: Såsom Herrarne torde erinra sig, har jag aldrig varit någon vän af att utbyta vår myntfot från silfver till guld. Jag är fortfarande af samma öfvertygelse, ty i likhet med en annan talare tror jag att lika goda, om ej bättre skäl, kunna bjudas för som mot silfrets bibehållande såsom ensam värdemätare, men omständigheternas makt kan dock blifva så påträngande, att man snart måste öfvergå till guldet såsom myntfot. För att förbereda en sådan öfvergång blir då nödigt, att det hinder undanröjdes, som nu ligger i 72 § Regeringsformen. En ändring i denna paragrafs lydelse i och för sagde ändamål har nu skett genom det af Utskottet framlagda förslag och på ett sätt, som jag finner fullt tillfredsställande och således anser mig kunna utan någon tvekan antaga. Emellertid har detta förslag, genom hvars antagande de i sista punkten af paragrafen förekommande orden "med silfver" skulle ur densamma utgå, gifvit anledning till åtskilliga förutsättningar och farhågor, för hvilka jag icke kunnat finna någon förnuftig grund. Så har man framkommit med det påståendet, att uteslutandet af ifrågavarande ord skulle möjliggöra, att Riksbanken komme att utgifva sedlar lydande å spannmål eller potatis eller hvilken annan valuta som helst. Orimligheten af dessa antaganden har en föregående talare redan ådagalagt, och jag ber, att dervid endast få göra det tillägg, att såväl paragrafens nuvarande lydelse som ock den af åtskilliga talare förordade förändring af orden "med silfver" till uttrycket "med rikets verkliga mynt" icke efter mitt förmenande innebära någon större trygghet för sedlarnes inlösen med klingande metallisk valuta än Utskottets förslag. Hvaraf består nemligen rikets verkliga mynt? Jo, af 750 delar silfver och 250 delar koppar. Denna halt är stadgad i myntbestämmningslagen; men då denna lag stiftas af Konung och Riksdag gemensamt, bero det af de båda statsmakterna att ändra densamma. Man kan då tänka sig, att lagstiftaren komme att i myntbestämmningslagen införa det stadgande, att silfvermyntet skall bestå af t. ex. 550 delar koppar och resten silfver. Denna förutsättning är åtminstone lika antaglig som de andra förut omförmälda förutsättningarne, som under diskussionen blifvit gjorda, och för en sådan förändring af silfvermyntets halt utgör grundlagens föreskrift, att Riksbankens sedlar skola med silfver inlösas, intet hinder.

Ehuru jag antecknat åtskilliga yttranden under diskussionens lopp i afsigt att söka vederlägga desamma, vill jag nu icke upptaga Kammarens tid dermed, men af hvad jag nu i korthet yttrat följer, att jag yrkar bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Abraham Rundbäck: Jag får bekänna att jag för min del ingalunda kan dela de här från några håll uttalade farhågorna, att Riks-

bankens sedlar skulle mista sitt verkliga värde, om man antog den af Konstitutions-Utskottet nu föreslagna ändringen i 72 § Regeringsformen. Man förutsätter nemligen att Riksbanken då kunde gifva sedlarne en lydelse på något mer eller mindre orimligt betalningsmedel. Men för att något sådant skulle kunna förutsättas måste man antaga att statsmakterna då vore alldeles likgiltiga för första villkoret för egendomens och eganderättens skydd, likgiltiga för det finansiella och kommersiella lifvets sundhet, nemligen för myntets hållande i ett fixt värde. Men detta ega vi ej rätt att antaga. Skulle det åter, såsom en ärad talare på norrlandsbanken sade, kunna antagas att nöden någon gång blef så stor, att Riksdagen vore tvungen vidtaga så vådliga åtgärder, som här blifvit förespeglade, så tror jag icke, mina Herrar, att grundlagen skulle kunna lägga något hinder i vägen derför, och då är det väl bättre att våra efterträdare hafva helt och hållet fria händer.

Vidare har här sagts, att det vore bättre i stället för ordet "silfver" införa orden: "guld eller silfver". För min del tror jag det icke, ty om så skedde, och våra sedlar hädanefter blefve lydande på guld, så måste de utelöpande äldre å silfver lydande sedlarne indragas så fort som möjligt, och sedan blefve orden "eller silfver" utan all betydelse och skulle göra en ny förändring af paragrafens lydelse nödig.

Säger man åter att lydelsen skulle vara på "verkligt mynt", så får jag erinra derom, att vi, äfven om vi införa guldstandard, måste hafva kvar silfver såsom skiljemynt; och då detta obestriddligen måste anses såsom verkligt mynt, så finge vi både silfver och guld såsom värdemätare med alla olägenheter af en sådan dubbel myntfot.

För min del tror jag ingen annan ändring vara bättre än den af Utskottet föreslagna, och yrkar jag derför till densamma bifall.

Herr Carl Ifvarsson: I motsats mot de talare som sagt att Konstitutions-Utskottets nu föreliggande betänkande är det sämsta af alla dem, som från samma Utskott rörande ändring af 72 § Regeringsformen blifvit framlagda, vill jag säga att det tvärtom är det bästa af dessa alla, om det ock icke kan sägas vara det bästa som kan tänkas. Framför de förslag som vid föregående tillfällen blifvit framlagda, har detta den fördelen, att det icke borttager Riksdagens rättighet att genom riksbanken utgifva sedlar, som må för mynt i riket anses. Detta gör att jag, som vid de andra tillfällena icke biträdt Konstitutions-Utskottets förslag i ämnet, nu deremot anser mig, kunna göra det, då den enda förändringen består deruti, att möjligheten för införande af guld beredes derigenom att silfver icke upptages såsom standard.

Man har yrkat på återremiss för att få ett bättre förslag, men då detta bättre endast skulle bestå deruti, att i stället för de här uteslutna orden "med silfver" skulle införas orden: "med guld eller silfver", så får jag säga att, om ett sådant förslag komme, kunde man hafva lika stora skäl att motsätta sig detsamma. Man vet icke heller då hvilken lydelse sedlarne komma att få. Man har visserligen bestämt att de skola lyda å guld eller å silfver, men icke sagt om det skall bero på banken att inlösa sedlarne med hvilketdera slagets metall den behagar eller ej. Det inbördes värdeförhållandet mellan dessa metaller kan icke blifva det-

samma under alla omständigheter. På frågan om sedlarnes lydelse beror det närmare reglerandet således i alla fall, och denna lydelse beror åter af särskilda föreskrifter antingen det ifrågasatta tillägget införes eller icke. Om det skulle komma att bestämmas att sedlarne skola inlösas med guld eller silfver, så beror det på hvem som eger välja inlösningsmetallen. Skulle den enskilde få denna valrätt, så förlorade banken; skulle bankstyrelsen få valrätt, så skulle den enskilde kunna få vidkännas förlust. För undvikande af detta, måste det således, såsom jag nyss sagt, lemnas särskilda föreskrifter, så framt icke annan förändring vidtages än den nämnda. Jag är dock förvissad att ändamålsenliga föreskrifter icke i någotdera fallet uteblifva, helst vi redan ega lag i ämnet, hvilken nog ändras efter omständigheterna.

Den åsyftade tydligheten i grundlagen tror jag alltså icke på förslaget sätt kunna vinnas genom en återremiss, synnerligast som Kongl. propositionen i ämnet redan är afslagen. I annat fall skulle man kunna hoppas på en sammanjemkning mellan denna och Utskottets förslag och derigenom äfven på möjligheten af något lämpligt förslag. Såsom förhållandet nu är skulle man endast binda sig vid att antaga hvad Utskottet kunde komma att föreslå, derest frågan ej skall falla, enär man icke hade rätt att antaga hvad som en gång blifvit förkastadt. Det torde derfore vara bäst att bifalla Utskottets förslag.

Herr vice Talmannen Mannersskantz: Till hvad jag nyss yttrade måste jag anhålla få göra ett kort tillägg.

Då föreliggande paragraf först kom in i grundlagen, innehöll den ännu icke den bestämmelse, som nu finnes i sista momentet, och då densamma icke heller fanns i någon annan lag, så hade detta till följd att Riksbankens sedlar under några och 20 år gällde och måste emottagas såsom lagligt betalningsmedel i landet, utan att banken hade särskild lagstadgad förpligtelse att med silfver inlösa dem, samt att verkliga förhållandet derfore också blef att Riksbankens sedlar under en mycket lång tid icke med silfver inlöstes. För att sätta en gräns för detta missförhållande, som orsakade stora förluster för många enskilda personer och kapitalägande allmänna inrättningar i landet, kommo Konung och Ständer slutligen öfverens att göra ett stadgande derom, att Riksbankens sedlar alltid skulle med silfver inlösas, hvilket stadgande inflöt i myntbestämmningslagen af år 1830 der det i 2 § lydte sålunda: "Rikets Ständer utlofva och försäkra, att hvar och en, som någon banksedel eller förbindelse innehafver, skall derfore njuta full betalning, enligt den i 1 § stadgade grund, och att utväxling af Svenskt silfvermynt emot sedlar efter denna grund skall — — — — — vidtaga å den tid Kongl. Maj:t genom utfärdad allmän kungörelse, dertill bestämmer." Här gafs följaktligen af Konung och Riksdag gemensamt ett i allmän lag uttaladt högtidligt löfte att bankens sedlar alltid skulle inlösas med silfver. Men för att göra detta löfte ännu säkrare och pålitligare, infördes under en sednare tid ett stadgande af samma syftning jemväl uti grundlagen, genom det gjorda tillägget i 72 §. Således hade tillföre ett dubbelt befastande löfte ansetts behöfligt och blifvit gifvet att Riksbankens sedlar alltid skola med silfver inlösas genom intagande

af stadgandet derom både i myntlagen och i grundlagen; men nu är det deremot fråga om att borttaga detta samma stadgande ur grundlagen, som föregående lagstiftare ansett vara särdeles viktigt att der få infördt. För min del kan jag icke finna annat än att detta ser ut som ett försök till brytande af det högtidliga löfte som Konung och Riksdag två upprepade gången gifvit, och jag tror äfven att det skulle vara ganska litet förenligt med den å visshet om fullgod säkerhet beroende kredit som Riksbanken alltid bör ha att påräkna, om, sedan detta betryggande stadgande en gång kommit in i grundlagen, det nu åter skulle borttagas. Jag torde väl knappast behöfva erinra Kammaren om den väsendtliga skilnaden mellan ett stadgande som står i grundlagen och ett som endast förekommer i vanlig civillag, att, då det förra icke kan ändras på mindre än två särskilda riksdagsperioder, så kan det sednare deremot ändras på en enda riksdag, förutsatt i båda fallen att Kongl. Maj:t ger sin sanktion. Det är således verkligen icke någon obetydlig sak, som här är i fråga.

Jag vidblifver fortfarande mitt förra yrkande om återremiss.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de yrkanden, som derunder förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall och dels på återremiss, för hvilken sednare mening Herr Talmannen fann ja vara öfvervägande. Då nu likväl votering äskades, blef densamma anställd enligt en så lydande omröstningsproposition:

Den som vill, att *Andra* punkten af Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 8 skall till Utskottet återförvisas,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är det i nämnda punkt framlagda förslag till ändring i 72 § Regeringsformen af Kammaren antaget att hvila tills vidare grundlagsenlig behandling.

Röstsedlarne visade 92 ja mot 85 nej; och hade alltså denna punkt blifvit till Utskottet återförvisad.

§ 5.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 44, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader samt sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag m. fl. dylika föremål.

Punkterna 1—8.

Bifollos.

Vid *9:de punkten* anfördes af

Herr Dahl: Det händer väl mera sällan att en motionär finner sig föranledd att förklara sig belåten med Utskottets afstyrkande af bifall till

motionen, men så är likväl nu förhållandet med mig. Ty Utskottet har här iakttagit en grundsats, som jag sjelf icke kan annat än anse riktig i afseende på anslagsfrågor, och det samhälle, jag har äran representera, kan numera icke anses hafva synnerligen mycket att befara af ett uppskof, till dess frågan hunnit blifva vederbörligen förberedd. När jag väckte motion, förefunnos många omständigheter, hvilka kunde göra förslaget någorlunda berättigadt att af Riksdagen behjertas. Det var då utsett att snart kunna få till stånd ett jernvägsföretag, af hvilket hela vstra Blekinge och en stor del af Skåne hade att vänta betydliga fördelar, nemligen byggandet af en bana, som skulle komma att förbinda Sölvesborg med södra stambanan. Men så framt denna bibana skulle kunna till fullo gagna den förväntade trafiken, var det erforderligt att samtidigt utvidga Sölvesborgs hamn. Då nu detta samhälles egna krafter icke kunde räcka till för detta sednare företag, emedan de på förhand voro strängt tagna i anspråk för det förra, af hvilket likväl staten också hade bevisligen att vänta ganska stora fördelar, och när det af flere skäl, dem jag nu förbigår för att icke onödigtvis upptaga tiden, var af stor vikt att hamnutvidgningen och jernvägsanläggningen kunde ungefär samtidigt påbörjas och utföras, så återstod ingen annan utväg än att göra en vördsam hemställan till Riksdagen om statsunderstöd, enär tiden icke medgaf att först göra underdånig framställning till Kongl. Maj:t. Men såsom det för flera torde vara bekant, har åtskilliga af våra redan vidtagna åtgärder för jernvägsföretaget icke vunnit nådig sanktion, och till följd af det derigenom föranledda uppskofvet blir det tillräcklig tid att få den nu förevarande viktiga anslagsfrågan i den ordning Utskottet riktigt angifvit hänskjuten till Riksdagen. Under tiden hinna vi nemligen underställa Kongl. Maj:t arbetsplan och kostnadsförslag, sådant detta är uppgjort af chefen för södra väg- och vattenbyggnadsdistriktet, och om vi då skulle lyckas vinna Kongl. Maj:ts nådiga behjertande, så att ärendet blefve föremål för nådig proposition till Riksdagen, våga vi hoppas på en lika välvillig pröfning här.

Jag har således för närvarande intet yrkande att göra.

Efter detta yttrande bifölls punkten.

Punkten 10.

Mom. a.

Herr Carl Johansson: Herr Talman! Mine Herrar! Jag har icke begärt ordet för att göra något yrkande utan endast för att uttrycka min förvåning öfver de olika underrättelser man i en och samma sak kan erhålla från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. När jag der hörde efter huru mycket som kunde erfordras till utförande af här ifrågavarande arbeten, fick jag af chefen, Herr Öfverste Modig, den underrättelsen att dertill erfordrades ett anslagsbelopp af omkring en och en half million R:dr, och hade jag ej på denna väg blifvit öfvertygad om behovet af anslagets höjande, hade jag aldrig varit så förmäten att jag djerfts besvara Stats-Utskottet och Riksdagen med någon motion i ämnet. Nu åter säger Stats-

Utskottet sig hafva från samma styrelse fått den upplysning att någon förhöjning i det af Kongl. Maj:t föreslagna beloppet af 60,000 R:dr icke är af behovet påkallad. Det förefaller mig ganska underligt att man från ett och samma embetsverk kan få mot hvarandra så stridande underättelser.

Jag är emellertid Utskottet mycket tacksam för dess tillstyrkande af bifall till det anslags- eller understödsbelopp, som Kongl. Maj:t föreslagit för befrämjandet af dessa utdikningar och vattenaftappningar, och hoppas att åtminstone detta måtte blifva af Riksdagen beviljad och att behof af detsamma icke saknas, derom är jag fullt öfvertygad.

Vidare anfördes ej. Momentet bifölls.

Mom. b.

Bifölls.

Punkten 11.

Herr Jöns Pehrsson anförde: Det torde väl vara ett fruktlöst försök att uppträda till förmån för bifall å min af Stats-Utskottet här ogillade motion, då hela Utskottet synes hafva varit ense om beslutet; men icke förty har jag trott att åtminstone en del af denna Kammares ledamöter skulle inse det kloka och rent af nödvändiga i att något mer än hittills uppmuntra nyodlingar medelst större anslag eller låneunderstöd till utdikningar och aftappningar af sjöar och sankar trakter inom riket. Hvar och en, som har någon erfarenhet af huru det går till i de trakter, genom hvilka jernvägarne äro framdragna, måste med grämlse beklaga att spekulationen der hufvudsakligen går ut på att afverka skogen och att deremot ganska litet göres för att uppodla de vidsträckta fälten, hvilka dock med litet understöd skulle i en framtid blifva mycket fruktbärande såväl för den ort, i hvilken de äro belägna, som för landet i dess helhet.

Jag ser, såsom sagdt, ingen utsigt att få bifall till mitt förslag, men jag tror likväl att det borde ligga så mycken sanning uti den derunder hvilande tanken, att regeringen och regeringens ledamöter ville snart nog fästa något mera afseende vid de förhållanden den berör. Man hör så ofta sägas att vi nu hafva goda tillgångar i statskassan, och därför har jag äfven trott att något kunde göras i denna väg. Men om öfrige Kammares ledamöter kunna vara ligkiltiga i denna fråga, så kan jag äfven vara det, och skall därför icke tillåta mig göra något yrkande, såvida icke någon annan vill understödja min motion.

Efter detta yttrande blef punkten bifallen.

Punkterna 12 och 13.

Bifölls.

Punkten 14.

Herr Norén: Herr Talman! Mine Herrar! Utan att på något sätt klandra Stats-Utskottet för dess behandling af min motion, synes mig likväl som Utskottet haft ganska svaga skäl för sitt afstyrkande. Det enda skäl Utskottet anfört, består deruti, att andra sådana företag skulle kunna åberopa ett bifall härtill, såsom skäl för enahanda framställningar i andra dylika fall. Detta skäl håller, i min tanke, alldeles icke streck, emedan sådana fall redan nu förefinnas till ganska stort antal, af hvilka jag tagit mig friheten att uti motiven till min motion åberopa några, dem jag nu ej anser mig behöfva återupprepa. Ett sednare tillkommet dylikt fall är äfven det under denna riksdag beviljade afdraget å lånet till Kukkola byamän.

Det finnes särskilda ganska bevekande omständigheter som tala för detta ytterligare låns beviljande till fullbordandet af ifrågavarande sjösänkningar.

Den ort, som skulle komma att hafva nytta deraf, består af ovanligt mager och stenbunden sandjord, och är, just i följd af dessa sjöars flacka läge, uppfyllt med vattendränkta mader och ofantligt stora mossar, hvilket gör att nattfroster under de flesta åren hemsöker denna, af fattig allmogebodda ort, så att många år föga kau skördas på dessa magra åkerlappar. Då dertill lägges att denna ort, belägen på gränsen mellan trenne län, är i saknad af alla lättare kommunikationer utan hopp att någonsin erhålla sådana, samt aldrig förr än 1868, då län till ifrågavarande sjösänkningar af Riksdagen beviljades, någonsin kommit i åtnjutande af något understöd af staten hvarken till vägars eller jordbrukets förbättrande, så må man icke undra om ortens innevånare tycka sig nu icke böra afvisas med ett blekladgt nej, då de i sin nödställda belägenhet anlita staten om hjälp, så att det må kunna blifva möjligt för dem att fullborda det redan påbörjade arbetet, hvilket eljest icke lär vara möjligt, och genom hvars öfvergifvande alla redan nedlagda penningar uti detta företag skulle vara utan ändamål bortkastade.

Orsaken hvarföre detta arbetsföretag icke kunnat af arbetsdirektionen fullbordas med det redan erhållna statslånet samt med den till samma belopp uppgående andel som detta fattiga samhälle sjelft måst tillskjuta, har jag till en del omnämnt uti min motion, och vill jag nu ytterligare påpeka, att då, för upprättande af plan och kostnadsförslag, undersökning år 1859 skedde, voro arbetsprisen der i orten på långt när ej så höga som sedermera, när man kommit derhän att arbetet kunde börjas, hvilket fördröjdes derigenom att rättegång måste anställas emot egarne till ett vattenverk, hvilket för sjösänkningens skull ansågs böra rifvas, och hvilken rättegång först slutades genom Kongl. Maj:ts dom 1864, hvaruti sökandenna förelades inom viss tid lösa dessa vattenverk med 18,238 R:dr. Dessa penningar måste genom lån anskaffas. Först år 1868 erhöles ett statslån, uppgående till ett belopp af 34,700 R:dr. Då dessa penningar skulle lyftas, måste först lånet för vattenverkslösen betalas, som med räntor, kostnader för flere synerätter tillsatta för värderingen af verken och stora rättegångskostnader i öfrigt uppgick till i det närmaste samma belopp som hela statslånet. Sedan dess har orten tillskjutit såväl penningar som dagsverken, så att något mer än hälften af arbetet blifvit utfördt. Nu synas likväl alla hjälpkällor vara uttorkade, derest staten icke räcker

en hjälpsam hand. För den del af arbetet, som ännu är utförd, har ny arbetsplan blifvit upprättad och af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkänd. Kostnadsförslaget derå uppgår till 30,000 R:dr, och det är hälften af denna summa som jag i min motion begärt såsom ytterligare lån. Dessa 30,000 R:dr, som sista kostnadsförslaget upptager, öfverstiga i det närmaste det kostnadsförslag som 1859 upprättades för hela sjösänkingsföretaget. Dertill kommer ytterligare att hälften af de ursprungliga intressenterne i arbetsdirektionen äro derifrån skilde, några genom dödsfall, andra derföre att de måst göra konkurs, bland hvilka sistnämnde äfven den ende ståndsperson som fanns i direktionen och som var själfva ledaren uti företaget, så att nu återstår uti denna direktion endast några af allmogem, hvilka alla äro i ganska små omständigheter stadge män.

Mine Herrar! här fälldes i denna Kammare den 14 förlidne Februari af Herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet ett så lydande yttrande:

”Slutligen tror jag det i allmänhet icke vara skäl att uppställa så stränga principer, när det gäller att öfva barmhertighet, såsom här är fallet. Vårt land har under de tre sista åren blifvit så rikt välsignadt med jordiska häfvor, att det väl kunde vara i sin ordning att visa tack-samhet derför genom att hjälpa dem som råkat i oförvållad nöd; och vi veta att Gud älskar en glad gifvare.“

De grundsatser, som uti dessa vackra ord äro uttalade, och hvilka jag i allo gillar, ville jag på det vänligaste anhålla att Herrarne nu ville tillämpa på den här föreliggande frågan, helst som här icke är ifrågasatt någon gifva, utan endast ett lån, och staten således icke behöfver göra någon förlust, utan snarare förskaffar sig icke blott bättre garantier för det äldre lånets återfående utan äfven en direkt vinst, till följd af det högre värde som dessa nu magra hemman skulle erhålla derigenom, att cirka 1,000 å 1.500 tunnland goda mader, som nu ligga under vatten 6 å 8 månader om året, blefve genom arbetets fullbordande tillräckligt torra för att snart kunna förvandlas till bördiga ängar och åkerfält, hvarförutom jag äfven vill fästa uppmärksamheten på den stora nytta hela orten skulle hafva af frostländighetens förminskande.

Jag vågar lysa den höga tanke om denna Kammares högtärade ledamöter att de icke afslå min ödmjuka anhållan då det blott är fråga om ett så litet lån, till understöd för en af naturen vanlottad, endast af fattig allmoge befolkad ort, synnerligast som företaget afser jordbrukets förbättrande; och då under denna riksdag en synnerligt stor frikostighet visat sig vid anslags beviljande till mindre produktiva ändamål, så vågar jag derföre ödmjukt anhålla om afslag å Utskottets hemställan samt bifall till min motion, hvarom jag hos Herr Talmannen anhåller om proposition.

Herr Grefve Posse: Det kan visserligen icke bestridas att förhållandena äro ganska ömmande för det bolag, som åtagit sig utförandet af ifrågasvarande sjösänkning, men, för så vidt Riksdagen vill fortgå på den bana den en gång beträddt, att genom anslag eller lån understödja odlingsföretag, synes det mig äfven vara oafvisligt att Riksdagen såsom regel uppehåller den grundsatsen, att uppgjorda aftal skola vara för båda parterna lika bindande. Om den, som fått ett dylikt understöd, sedermera icke kan

fullgöra hvad som med detsamma afsetts, så är, enligt mitt förmenande, den olycka som derigenom uppstår af beskaffenhet att icke kunna af Riksdagen hjälpas. Detta är hårda ord, synnerligast när man jemför dem med de vackra ord som nyss upplästes af motionären, hvars bemödande att understödja bolaget man icke kan förtänka. Jag har emellertid ansett mig skyldig uttala den uppfattning, som inom Stats-Utskottet gjort sig gällande och hvilken jag äfven för min del biträder. Det kan ju äfven tänkas att, om sådana rubbningar i af representationen gjorda anslagsvilkor finge ske, och den åsigten småningom rotfästade sig, att Riksdagen härvidlag icke följde någon bestämd regel, skulle representationen, när framställningar om sådana understöd förekomme, finnas ovillig att gå in i företaget, som alltid föranleda efterspel.

På grund häraf anhåller jag om bifall till den af Utskottet gjorda hemställan.

Herr Grefve Sparre: Att Stats-Utskottet så strängt vidhåller principen att icke göra någon modifikation i de vilkor, som en gång blifvit bestämda för dylika understöd, är jag långt ifrån att icke gilla, enär detta Utskott är den myndighet, som det i första rummet tillkommer att i sådana fall bevaka det allmännas rätt. Men Riksdagen har både nu och tillförene låtit nåd gå för rätt i liknande fall, och jag hemställer om icke några särskilda skäl att så göra skulle äfven i det nu ifrågasvarande kunna förefinnas.

Vi hafva nyss, mine Herrar, under 10:de punkten af föreliggande betänkande beviljat 60,000 R:dr att utgå såsom anslag till befrämjande af utdikningar och vattenaftappningar i de norra länen. Jag är långt ifrån att vilja göra — och jag har icke heller gjort — någon anmärkning vid detta anslag. Att vattenaftappningar äro af stor vikt för landet i allmänhet är obestriddt, och jag anser att staten icke kan göra nog mycket till deras befrämjande, synnerligast som penningarne i allmänhet återgäldas i form af ökade statsinkomster. Men då en så obetydlig summa gifvits åt dessa företag i nämnda landsort, så har man deremot icke beviljat *något* anslag till det nu ifrågasvarande. Något anslag är icke heller nu ifrågasatt, utan endast ett ytterligare lån. Man har sagt att man bör så noga som möjligt hålla på den principen, att en gång uppgjorda aftal skola vara lika bindande för båda parterna; — men jag hemställer till Herrarnes benägna omprövande, huruvida det egentligen kan vara att rubba ett en gång gjordt aftal om man åt en person, åt hvilken man förut beviljat ett förlagslån till öppnande af något visst företag, lemnar ytterligare ett sådant när det visar sig, att han derigenom kan utvidga företaget så, att det ger en förhöjd vinst. Skänker man väl bort något i sådant fall? Nej, men man får så mycket större säkerhet för att återfå sina redan utlagda penningar, och bör derföre finna det såväl med sin egen som med kontrahentens fördel och intresse förenligt att så göra.

Kan det då vara af någon känbar olägenhet för staten att lemna ifrågasvarande lilla tilläggslån å 15,000 R:dr till ett stort och för en hel ort viktigt företag? Vi hafva många gånger talat om Norrland, och anledningen hvarföre man beträffande denna del af riket tillvägar med större frikostighet är den, att i de andra delarne har staten nedlagt

mycket penningar i jernvägsanläggningar, men icke så i Norrland. Jag ber då i likhet med den värde motionären få säga, att i den nu ifrågasvarande, på gränsen mellan Småland och Westergötland belägna orten har någon jernväg ännu icke blifvit anlagd och kommer efter all sannolikhet icke heller att anläggas, åtminstone ännu icke på en 50 år, ty det är en fattig trakt och således icke inbjudande för engelsmännen, om dessa skulle vilja nedlägga sina kapital i Sverige, knappast heller för andra. Dessutom har orten högst obetydligt med varor att utföra. Den kan således icke hoppas att på länge se någon jernväg inom sig anlagd. Skulle det då icke vara skäl att något litet öka det lån man åt detta sänkningsföretag förut lemnat? Jag tigger icke för någon skänk åt detsamma, men då företaget icke kan, till följd af särskildt svåra omständigheter, genomföras, såvida icke staten mellanträder, och då staten kan hafva fördel af att arbetet blir fullbordadt, så hvarföre neka att bevilja det lilla lån som här begäres?

Detta företag bragtes på tal under en tid, när man i allmänhet här i Sverige lemnade anslag till vattenaftappningar. Det är icke längre sedan än i början af 1860-talet som det systemet infördes, att endast för Norrland lemna sådana anslag, och detta företag ifrågasattes redan på 1850-talet. Första steget var att bortriva ett vattenverk, och som egarne icke ville ingå derpå, måste man börja en process, som vanns i slutet af nyssnämnda decennium. Men enär Kongl. Maj:t, der målet slutligen afgjordes, såsom vilkor föreskref att bolaget skulle erlägga löseskillingen före utgången af år 1864, och statslånet icke beviljades förr än vid 1868 års riksdag, så fick bolaget under tiden icke endast erlägga löseskillning utan äfven betala räntor på detsamma, utan att kunna börja arbetet. Bolaget hade således, när det slutligen fick lånet, en svår skuldsumma att kämpa med, hvartill kom att, med undantag af en enda possessionat, alla de öfriga deltagarne saknade resurser att anskaffa hvad som i penningeväg behöfdes.

Jag befarar således att, om Riksdagen eller staten icke mellanträder, hela företaget nu kommer att afstanna och de lånta medlen måste utkrävas af de stackars människor, som gått i borgen för företaget. Dessa skola derigenom blifva totalt störtade, emedan de äro små eller obemedlade jordegare allesamman, sedan den först omnämnde possessionaten numera måst göra konkurs.

Jag ber äfven få erinra att planen för företagets utförande numera är förändrad. Man har nemligen här, såsom ofta är fallet under ett arbetes fortgång, funnit att mycket mera kan vinnas på ett annat sätt än på det ursprungligen bestämda; och jag är öfvertygad att, om denna plan blifvit för 1868 års Riksdag framlagd och kostnaden angifvits uppgå till omkring 98,000 R:dr, i stället för som då till 69,000 R:dr, så hade staten lemnat ett lån å omkring 49,000 R:dr i stället för å 34,000 R:dr. Hvad motionären nu begär är icke heller annat än ett lån till hälften af det belopp, hvarmed, till följd af den nya planen, totalkostnaden blifvit utöfver den först beräknade ökad. Genom beviljande af detta lån kan arbetet utföras, orten vinner en betydlig odlingsmark, och en del mindre bemedlade människor undgå att ställas i elände och betryck genom företagets nedläggande.

Slutligen vill jag tillägga, att bland de jordegare, som här vinna, ingår äfven staten förmedelst åtskilliga boställslägenheter. De öfriga jordegarne hafva dock ännu icke lyckats få afgjort, om boställsinnehafvarne vilja ingå i företaget, emedan detta nu ser så bekymmersamt och afskräckande ut.

På grund af alla dessa omständigheter hemställer jag derföre om icke Kammaren finner billigt att, med bifall till motionen, bevilja det ytterligare låneunderstöd, stort 15,000 R:dr, som här är i fråga, under samma vilkor som det äldre till samma företag beviljade, samt derjemte medgifva anstånd med inbetalningen af ränta och amortering å redan bekomna och nu ytterligare sökta lån till utgången af år 1874; och anhåller jag vördsamt att Herr Talmaunen ville å detta mitt yrkande framställa proposition.

Friherre Ericson: Enär jag, efter erhållen ledighet från riksdagsgöromålen, var från staden afrest, då detta ärende inom Utskottet behandlades, var jag icke i tillfälle att, såsom jag eljest skulle hafva gjort, meddela Utskottet de närmare upplysningar i frågan, som Grefve Sparre nu lemnat och hvilka måhända på densammas afgörande inom Utskottet kunnat utöfva något inflytande. Förevarande fråga ställer sig verkligen något annorlunda än öfriga dylika frågor. Först och främst är den, såsom redan blifvit påpekadt, af den aldra största vigt för orten, enär ifrågavarande sänkingsarbete, som redan kostat orten ganska känbara uppoffringar, i saknad af ytterligare lån skulle afstanna; och en bekräftelse på frågans vigt ligger deruti, att landstinget med särdeles värme och nit omfattat densamma och enligt dess protokoll förordat företaget. Dessutom är förhållandet härvidlag icke detsamma som vid en del andra företag, der man kommer in med lysande prospekter och granna tillkännagifvanden om att, i fall man blott får något understöd, man skall hjälpa och reda sig sjelf, men sedermera, sedan man väl fått understödet, förklarar detsamma otillräckligt och åstundar mera. Så är det icke här, utan innevånarne i orten hafva från första stund med noggrannhet beräknat, huru mycket företaget skulle kosta, och det var under förhoppning, att en del af det till företaget beviljade statsunderstöd skulle i enlighet med Kongl. Maj:ts proposition utgå under form af anslag, som intressenterna väntade, att företaget skulle kunna genomföras till en lycklig utgång. Då emellertid Riksdagen icke beviljade mer än 34,700 R:dr i form af lån, så kan man visserligen säga, att det var ett fel af intressenterna att med detta ringa understöd inlåta sig i företaget, men de hafva åtminstone aldrig med vett och vilja försökt att draga regeringen eller representationen vid näsan. Under sådana förhållanden tror jag att man icke bör så strängt tillämpa den princip, man här uttalat, och hvilken jag för min del städes vill hålla på när frågan gäller eftergifter och ökad understöd, för sådana företag, till hvilka man genom falska förespeglingar sökt locka sig till anslag. För min del anser jag, att hvad motionären och Grefve Sparre i ämnet anfört tillräckligt talar för ett bifall till motionen, hvarföre jag, såvida icke de upplysningar, som här meddelats, anses jemväl böra lemnas Utskottet och man således förordar en återremiss, hvilken jag icke vill motsätta mig,

yrkar att, med afslag å Utskottets hemställan i denna punkt, Herr Noréns ifrågavarande motion må af Riksdagen bifallas.

Herr Gumælius: Det förefaller mig, som om det hufvudsakligaste motivet, hvarmed de talare, som förordat bifall till ifrågavarande motion, hoppats kunna inverka på denna Kammare, är det, att, då Riksdagen redan förut till detta sjösänkingsföretag, hvarom här nu talas, beviljat ett låneunderstöd af 34,700 R:dr, vi nu skulle skicka dit ytterligare 15,000 R:dr, för att se efter hvarst de förra medlen tagit vägen. Detta motiv är dock icke för mig tillfredsställande, och jag tror det vara farligt att gå fram i den riktning, desse talare antydt.

En af de föregående talarne nämnde och upprepade, att här icke vore fråga om någon skänk, utan endast om ett lån. Jag vill då endast fästa uppmärksamhet på, att dylika lån äro förenade med vilkor, hvaribland, i fall följande nummer af Stats-Utskottets betänkande godkännes, äfven ingår vissa års räntefrihet, samt att dessutom i den framlagda motionen begäres någon tids ytterligare anstånd med inbetalningen af ränta och amortering å det redan bekomna och till en tid räntefritt begagnade lånet. Samme ärade talare yttrade, att, om intressenterne i företaget hade varit så förståndige, att de genast från början hade begärt det större belopp, som för företagets genomförande varit af nöden, detta belopp utan tvifvel af Riksdagen då beviljats. Det är dock icke så alldeles säkert, att Riksdagen i sådan händelse beviljat summan, och i alla fall måste det dock nu anses som särdeles vådligt att genom bifall till motionen rent af gifva en anvisning åt andra, som behöfva likartade understöd, att först komma in till Riksdagen med en begäran om ett måttligt belopp, som Riksdagen icke finner betänklighet vid att bevilja, men sedermera efter någon tid göra en förnyad framställning om ytterligare understöd, under påståande, att hvad förut beviljats varit otillräckligt, och att, om ej Riksdagen ännu en gång hjälpte, de nedlagda kostnaderna vore förspillda och att hela företaget måste afstanna.

Vi hafva från olika håll hört erinras om, att Riksdagen detta år visat sig särdeles välvillig såväl emot Strengnäs som Kukkola by, hvarföre det förmenas vara anledning bevilja andra företag likartade förmåner och eftergifter. I afseende på Kukkola vill jag dock påminna om, att när frågan derom förevar, så uttalades från flera håll, att der förefanns ett alldeles särskildt undantagsförhållande, och äfven personer, som förordade den åt denna by föreslagna eftergiften, reserverade sig emot att, om deras framställning bifölles, beslutet derom skulle i framtiden åberopas såsom prejudikat.

Jag hemställer om bifall till hvad Stats-Utskottet i denna punkt föreslagit.

Herr Grefve Sparre: Den siste ärade talaren måste hafva förbisett de särskildta skäl, som jag anförde för bifall till motionärens framställning, enär han om dem icke nämnde ett enda ord. Det första skälet, var, att detta sjösänkingsföretag blifvit ifrågasatt och föreslaget på en tid, då staten i allmänhet beviljade *anslag* till understödjande af dylika företag, och

och detta hade hos alla delegarne väckt den förhoppning, att äfven deras företag skulle uppmuntras genom något anslag, men i följd af de förändrade grunder för understöds utgående, som vid riksdagen gjorde sig gällande, blefvo delegarne gäckade i denna sin förhoppning, och derom är nu ingenting att säga. Det andra af de skäl jag nämnde var, att redan 6 eller 8 år förr än arbetet kunde påbörjas, måste intressenterna erlægga en löseskilling af något öfver 18,000 R:dr, hvilket belopp i anseende till intressenternas medellöshet måste genom lån anskaffas, och om man beräknar räntorna på denna löseskilling under 6 à 8 år, så finner man, att de uppgå till ett ej obetydligt belopp. Följden häraf blef, att intressenterna, redan innan statslånet erhöles och företaget kunde börjas, voro utarmade af räntorna på nämnda löseskilling. Med all möjlig respekt för dessa principer, hvarom man här talat, så kan man likväl icke neka, att nog kunna sådana förhållanden vara för handen, som göra ett afsteg från dessa principer möjligt och tänkbart; hvarföre äro vi här tillsammans, om ej för att, der omständigheterna sådant påkalla, öfva billighet och rättvisa. Hafva Herrarne funnit de anförda skälen tala för bifall, nåväl, så bifallen då motionärens framställning, hvarom icke så afslån den. Icke är det värdt att stoltsera på dessa principer, isynnerhet när man vet, att vi många gånger förut afvikit från dem. Jag skulle visst icke hafva tillåtit mig att så länge upptaga Kammarrens tid med detta ämne, om jag icke kände, att förhållandena rörande denna fråga äro obeskrifligt ömmande, om jag icke visste, att den landsort, belägen inom Jönköpings och Elfsborgs län, som är intresserad af ifrågavarande företag, är en bland de mest vanlottade och fattiga i landet samt bebodd nästan uteslutande af obemedlad allmoge, och om jag icke visste att denna ort ej allenast är aflägsen från kommunikationer utan härtill kommer, att den åtminstone icke förrän i en långt aflägsen framtid kan vänta eller hoppas på någon förbättring i dessa kommunikationer. Allt detta gör, att jag anser mig med fullt fog kunna tillstyrka bifall till motionärens framställning, och jag hoppas, att Riksdagen, vid afgörande af detta ärende, måtte visa samma billighet, som den förut i flera likartade frågor ådagalagt.

Herr Grefve Posse: För min del får jag säga, att jag alldeles icke förbisett eller lemnat utan uppmärksamhet de särskilda skäl, som Grefve Sparre här anført för vinnande af bifall till motionärens framställning, men jag beklagar rätt mycket, att jag funnit dessa skäl leda mig till en alldeles motsatt slutsats mot hvad han åsyftat. Enligt Grefve Sparres uppgift, så inträdde redan, då understödet beviljades, en missräkning hos bolaget, som hoppats erhålla detsamma i form af anslag och icke såsom lån. Vidare framgick af de uppgifter Herr Grefven lemnade, att bolaget åtta år före understödets beviljande måst sätta sig i skuld till ganska betydligt belopp, hvilken skuld bolagsmännen hade svårt att betala. Af dessa uppgifter följer helt naturligt den slutsats, att bolaget emot bättre vetande och med full insigt att det ej kunde fullgöra sina åtagna förbindelser emottog det lånebelopp, som vid 1868 års riksdag till företaget beviljades. Under sådana omständigheter kan jag icke se, att det är sedermera inträffade förhållanden, som gjort det omöjligt för bolags-

männen att fullgöra sina erbjudanden vid lånets erhållande eller föranledt den framställning om ytterligare länbetalningsansänd m. m., hvartill man nu önskar medgifvande från Riksdagens sida. För min del kan jag icke finna några skäl vara anförda, som kunna föranleda till en annan uppfattning af frågan än Stats-Utskottet uttalat, hvarföre jag fortfarande yrkar bifall till hvad Utskottet i denna punkt föreslagit.

Herr Grefve Sparre: Jag vill fästa Grefve Posses uppmärksamhet på, att jag jemväl anført andra skäl, än de af honom till bemötande upptagna. Särskildt vill jag ännu en gång erinra om, att den för ifrågavarande företag först uppgjorda arbetsplanen sedermera blifvit ändrad, i syfte att till odling vinna en mera betydlig jordareal, än från början afsetts, och att detta medfört ökad arbete och ökade utgifter är naturligt. Man må anmärka att, om bolaget ej ansåg sig kunna utföra arbetet, det icke borde hafva emottagit lånet. Tron I väl, mine Herrar! att ett bolag, som, under förhoppning att erhålla ett statsanslag, redan fått vidkännas så betydliga kostnader, som att erlægga en löseskilling af 18,000 R:dr, när det, i stället för anslag, erbjöds ett lån, skulle göra rätt i att dertill säga nej? Jag tror det icke, aldraminst i fråga om det bolag, hvarom vi här tala, och hvilket från början hade ganska godt hopp om, att dess företag skulle lyckas, oaktadt sedermera tillstötande omständigheter förmörkat dessa utsigter. Bland dessa omständigheter vill jag i främsta rummet räkna, att den enda ståndspersonen bland intressenterne, på hvilken bolaget, i fråga om tillgångars anskaffande, förnämligast räknat, råkat i obestånd, hvaraf följden blifvit, att de beräknade tillgångarne mycket förminskats. Dertill kommer, att de kvarstående intressenterne, som uteslutande utgöras af allmoge, och hvilka förut litat på att nyssnämnde ståndsperson skulle kunna anskaffa de till företagets genomförande nödiga penningar, nu icke äro i stånd att på egen hand reda sig och förskaffa sig lån.

Öfverläggningen förklarades slutad. Derunder hade yrkats, dels att Utskottets hemställan måtte bifallas och dels att, med afslag å samma hemställan, det af motionären äskade lånebidrag måtte beviljas.

Propositioner gäfvos på dessa yrkanden, och fann Herr Talmannen röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Då likväl omröstning begärdes, blef nu, för densammas anställande, uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 14 punkten af dess utlåtande N:o 44,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det förslag, som blifvit framställt i Herr S. F. Noréns, uti förevarande punkt öfvermaldade motion.

Omröstningen utföll med 105 ja mot 42 nej, hvadan Utskottets hemställen bifallits.

Punkten 15.

Härvid yttrade

Herr Johan Erik Johansson: Då jag vid riksdagens början väckte denna motion, var det under förutsättning, att Styrelsen öfver väg- och vattenbyggnader i första rummet, och sedermera Kongl. Maj:t, skulle hinna att bereda frågan, så att redan under denna riksdag en Kongl. proposition i ämnet vore att förvänta. Då emellertid denna förutsättning slagit fel, så är det påtagligt, att Utskottet till sitt afstyrkande haft goda skäl. Jag vill derföre icke göra något yrkande, men jag anser frågan vara af så stor vikt, att så väl denna Kammarens som Regeringens uppmärksamhet derå måste fästas. Jag hoppas att Kongl. Maj:t tager frågan uti noggrant öfvervägande, och för nästa Riksdag framlägger nådig proposition om lånebidrag, äfvensom att de representanter, som då kunna komma att deltaga i Kammarens beslut, måtte åt framställningen låna ett välvilligt öra.

Efter detta anförande bifölls punkten.

§ 6.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets memorial N:o 45, med förslag till allmänna vilkor och stadganden i afseende på de statsbidrag, som under denna riksdag beviljas för väganläggningar och vägförbättringar, bro- och hamnbyggnader samt sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag.

§ 7.

Vid föredragning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 46, i anledning af väckt motion i fråga om kronohemmans samt åtskilliga andra kronolägenhetens upplåtande under skattemannarätt utan särskild köpeskillings erläggande, anförde

Herr Nils Larson: Den fråga, som afhandlas i nu föredragna betänkande, är icke ny. Redan för 25 år sedan, eller 1847, tillstyrkte de för behandling af frågan om beskattningsväsendets samt uppboords- och redogörelseverkets förenkling utsedde komiterade i sitt underdåniga betänkande den åtgärd, som jag nu i min motion föreslagit. Denna komité visade genom framställda beräkningar, hurusom man icke behöfde befara att, om dess förslag antogs, någon egentlig uppoffring i ekonomiskt hänseende skulle kunna tillskyndas statsverket, enär de skatteköpeskillingar, som kunde beräknas årligen inflyta, icke uppgingo till synnerligen stort belopp, och detta belopp antagligen skulle kunna till större delen motsvaras af de andra inkomster, som staten skulle få af ifrågavarande hemman, derest de öfverfördes från krono- till skattenatur, nemligen inkomster af stämpelpapper å köpebref, bouppteckningar m. m., hvilka icke förekomma,

så länge hemmanen bibehöllo sin krononatur. Frågan hvilade sedermera någon tid, till dess Kongl. Maj:t å nyo upptog densamma i anledning af en från 1868 års riksdag aflåten skrifvelse. Kammar-kollegium, hvars utlåtande i saken dessförinnan af Kongl. Maj:t infordrades, tillstyrkte också den af mig nu föreslagna åtgärden, och Kongl. Maj:t framlade derom proposition till 1870 års riksdag. Denna riksdag förklarade äfven, att den föreslagna åtgärden onekligen skulle i sin mån bidra till en önskvärd förenkling af förvaltningen och det särdeles invecklade kameralväsendet, men sannolikt derföre att statskassans ställning år 1870, såsom vi veta, icke var så synnerligt god, sannolikt derföre, säger jag, var det som Riksdagen, oaktadt dess erkännande af åtgärdens nytta, icke lemnade sitt bifall till omförmälda nådiga framställning. Det var likväl vid detta beslutsfattande icke många röster, som skiljde mellan de olika åsigtorna, emellan bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag derå. I Första Kammaren utgjordes nemligen majoriteten af blott 20 röster mera än minoriteten, och i denna Kammare förkastades propositionen med blott 24 rösters öfvervigt. Det var således icke så långt ifrån att Kongl. Maj:ts förslag redan då bifallits, fastän statsverket vid den tiden var i behof af alla de inkomster, som man kunde till detsamma hopskrapa. Äfven nuvarande Stats-Utskott har, såsom det synes af betänkandet, förklarar sig anse saken god och förtjent af uppmärksamhet, men Utskottet har trots att man ej kunde hysa något hopp om bifall till densamma från Kammarens sida så kort tid efter det frågan vid riksdagen förevarit och fallit, och är det således endast på den grund, som Utskottet afstyrkt bifall till motionen, men alldeles icke på grund af någon anmärkning mot densamma i afseende på sakförhållanden. Det är en sanning, att endast två år förflutit, sedan Riksdagen sist handlade frågan, men jag ber att få fästa uppmärksamhet på den väsendtliga skilnad, som nu eger rum i fråga om statens finanser emot hvad förhållandet var år 1870. Jag är alldeles öfvertygad att, om den Kongl. Maj:ts proposition, som i ämnet afgafs vid 1870 års riksdag, nu framkommit, skulle den utan motstånd blifvit af Riksdagen bifallen. Det har alltid varit erkänt, att saken är nyttig, enär man genom densamma skulle kunna vinna en förenkling i förvaltningen och kameralväsendet. När man erkänner detta, så synes det äfven vara skäl att en gång börja att göra något, som kan leda till en dylik förenkling, och jag vet icke hvar man lämpligare skulle i detta afseende kunna göra början än i en fråga sådan som denna, der det icke gäller någon nämnvärd uppoffring från statens sida, utan endast att fatta ett beslut, hvarigenom man möjliggör att framdeles en eller annan tjänsteman skall blifva obehöflig. Jag hemställer derföre, att Kammaren ville taga ärendet i noga betraktande och åtminstone icke, utan vidare öfvervägande, helt enkelt afslå min framställning. Då jag således yrkar bifall till min motion, ber jag att få på samma gång upplysa, att det i denna motion framlagda förslag är ordagrannat detsamma som Kongl. Maj:ts vid 1870 års riksdag aflåtna proposition.

Herr Åstrand: Det är visserligen sannt att, derest båda Kamrarne bifalla motionärens framställning och afslå Utskottets hemställan, deraf skulle följa en förenkling och förändring i våra invecklade kamerala för-

hållanden, äfvensom någon minskning i utgifterna derigenom att en del tjenester inom Kammar-kollegium skulle försvinna, men å en annan sida får man icke förbise, att denna fråga gäller en temligen talrik medborgarklass, nemligen innehafvare af under åborätt upplåtna, kronan tillhöriga, hemman och lägenheter, hvilken klass alldeles icke begärt att komma i åtnjutande af ifrågavarande rättighet, och ifall densamma dem påtrugas, kanske anser den som en olycka i stället för en fördel. Förhållandet är, att, då en nybyggare på kronoskogarne i Norrland åt sig uppodlat ett stycke jord och således blir kronoåbo, så händer det rätt ofta under svåra år, att en sådan nybyggare måste anlita personer i bättre ekonomisk ställning om penningelån för att kunna existera. Såsom säkerhet för dessa lån förskrifves vanligen den rättighet till afverkning å kronoskogen, som nybyggaren af vederbörande myndighet kan få sig upplåten. Kontrakten rörande denna afverkningsrätt medföra ofta ökade förskott och försträckningar från långifvarens sida till nybyggaren, i synnerhet när de goda tiderna låta vänta på sig. Deraf blir äfven följden, att nybyggaren ofta råkar i en ganska stor skuld, hvilken han kan återbetala endast i den mån han får tid på sig, och han har dervid den fördel, att, så länge hans hemman är af krononatur, kan detsamma honom icke fränhändas, i följd hvaraf han fortfarande kan ega utsigt och hopp att kunna i en framtid betala sin skuld och komma i en bättre ställning. Om hemmanet deremot, såsom nu föreslagits, skulle omföras till skatte, så kan ingenting hindra en fordringsegare att deri söka och erhålla inteckning för sin fordran, och i och med detsamma är äfven lägenheten utsatt för att blifva på exekutiv auktion försäld, samt innehafvaren derigenom blifva tvingad att gå från hus och hem. Så väl regering som representation har ju ofta uttalat sig om nyttan och nödvändigheten af att, genom befrämjande af nyodlingar, söka befolka de nordliga trakterna i vårt land, men skulle man nu bifalla motionärens framställning, så tror jag man skulle mera skada än gagna detta syfte, ty, i händelse dessa nybyggen skulle erhålla skattenatur, fruktar jag, i följd af hvad jag redan anfört, att högst få personer skulle vilja mottaga och nedsätta sig på ett nybygge. Dessutom, så länge vi i det öfriga Sverige hafva jord med fideikommissnatur, kan jag icke finna något skäl uti att förändra naturen hos dessa kronohemman, hvilka jemväl äro ett slags fideikommiss, eller att, om innehafvare af kronojord fortfarande vill besitta densamma med lika rätt som förut, derifrån förhindra honom. Jag tror icke, att man genom ett bifall till motionen skall vinna något så väsentligt för det allmänna eller staten, att det kan uppväga de olägenheter, som derigenom skulle tillskyndas en del innehafvare af kronolägenheter. För min del yrkar jag att, med afslag å motionärens framställning, Stats-Utskottets betänkande i ämnet måtte af Kammaren bifallas.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Jag känner icke förhållandena i de nordliga provinserna, men om jag får dömma af förhållandena i min hemort, så tror jag icke, att ett sådant förslag, som motionären framlagt, är lämpligt, eller skulle blifva välkommet, och jag vågar påstå, att det mången gång skulle vara besvärligt och svårt för vederbörande myndighet att utröna, hvilken besittnings- och skatteköpsrätten till ett hem-

man egentligen tillhör. Hos oss brukas nemligen icke att vid hvarje omflyttning eller ombyte af kronoåbo begära antagning hos Konungens Befallningshafvande, och man har exempel på att, när tvist om åborätt uppstått, man har måst gå tillbaka till handlingar, ända till hundra år gamla, för att genom uppdragande af släktledningar sluta sig till hvem som är lagligen berättigad att få åborätt och dermed skatterätten på sig öfverlåten. Under sådana förhållanden skulle det blifva, såsom jag redan nämnt, särdeles besvärligt och mången gång omöjligt för Konungens Befallningshafvande att, sittande på sitt embetsrum, taga reda på den person, som, vid ett hemmans öfverförande från krono till skatte, skulle upptagas såsom den rätte skattebonden. Då Kongl. Maj:ts i ämnet aflåtna proposition vid 1870 års riksdag behandlades, framdrog jag ett exempel, att i min hemort fanns en kronolägenhet, hvars laglige innehafvare har emigrerat till Amerika, och i fall Konungens Befallningshafvande nu skulle öfverföra detta hemman till skatte, så skulle skattemannarätten öfverföras på en person, som icke längre funnes inom fäderneslandet, och som kanhända aldrig återvänder hit. Jag tror icke, att motionärens framställning leder till någon förenkling, utan snarare betydligt invecklar nu rådande förhållanden. I afseende på den förenkling i fråga om uppbörderna som man förespeglat, så kan jag för min del icke finna, att någon särdeles stor skillnad mot hvad nu eger rum skall uppkomma, ty det är naturligtvis lika besvärligt att uppbära kronans afkomst från ett skatte- som från ett kronohemman. I öfrigt ville motionären hänföra sig till den skillnad i statens finanser, som nu eger rum, mot hvad förhållandet var år 1870, så till vida, att det skäl till afslag, som då af den finansiella ställningen kunnat betingas, nu icke mera skulle gälla. Han gjorde sig dervid skyldig till en liten motsägelse. Han sade nemligen, att finanserna skulle vara bättre nu än år 1870, men han anförde på samma gång, att ett bifall till hans motion skulle bereda staten ökade inkomster genom inflytande stämpelpappersafgift å köpebref, bouppteckningar m. m. Äro finanserna bättre nu, så förfaller naturligtvis vigten af det skäl, som motionären sålunda anför. Staten skulle ju vara i mindre behof utaf inkomster nu, än år 1870, och därför skulle äfven åtgärden vara mindre påkallad nu, än år 1870. Han tyckte, att det var obetydlig majoritet, som bestämde frågans utgång vid 1870 års riksdag, nemligen 20 röster i Första Kammaren och 24 röster i denna Kammare. Jag kan icke finna denna majoritet så obetydlig. Jag tycker tvärtom, att den är ganska aktynsfulljudande, helst i en sådan fråga, som den förevarande, och följaktligen tror jag icke, att man ifrån någon "ringa majoritet" kan hafva anledning att hoppas något omslag i tänkesättet nu mot år 1870. Då dertill kommer, att Kongl. Maj:t för omkring halftannat år sedan, uti utfärdadt cirkulär, anbefallt dess Befallningshafvande att låta hvartannat år uppräta förteckningar öfver till skatte icke lösta kronohemman och lägenheter, hvilka förteckningar sedermera skulle från predikstolarne uppläsas och vid tingsställena anslås, så anser jag, på sätt Utskottet jemväl antyd, att vi böra vänta ännu någon tid med alla förändringar i frågan, till dess vi vunnit någon erfarenhet om verkan af berörda cirkulär. För öfrigt delar jag den siste talarens åsigt, att, då innehafvarne af kronolägenheter icke begärt ifrågavarande förbättring, om man så får kalla den nu föreslagna åt-

gården, man icke heller bör befalla dem att förändra sin ställning, utan i det fallet respektera deras egen vilja. Jag anförde äfven år 1870 ett annat exempel på en gammal förståndig man i min hembygd, som på min framställning, hvarföre han icke ville till skatte köpa sitt innehafvande kronohemman, svarade, att han hade en svärson till hvilken hemmanet skulle öfvergå, och som denne visat böjelse för slöseri, så ville icke svärfadren, genom att skattelösa hemmanet, göra det lättare för mågen att förstöra och förskingra detsamma.

På de skäl jag sålunda anført yrkar jag bifall till Utskottets betänkande.

Herr Dufwa: För min del får jag säga, att meningarne hos en del af Stats-Utskottets ledamöter lågo vida närmare motionärens åsigt, än den mening, som uttalats af de båda siste talarne. Åtskilliga förhållanden upplystes inom Stats-Utskottet, hvilka verkade, att man ansåg, att den åtgärd, motionären påyrkat, förr eller sednare måste vidtagas. Der upplystes, att skatteköpeskillingen för åtskilliga lägenheter var så låg, att det icke gerna var tänkbart, att någon skulle vilja underkasta sig de utgifter, de omgångar och besvär, som skulle vara förenade med bestyret att till skatte lösa ett sådant hemman. Så anfördes t. ex. lägenheter för hvilka skatteköpeskillingen utgjorde endast fem öre. Derjemte upplystes, att det fanns en hel del kronolägenheter, som upptagits i jordeboken såsom tillhörande ett eller annat hemman, och för hvilka äfven erlades afgift, men hvilka man omöjligt kunde på marken skaffa reda på. Dessa förhållanden göra att en gång den tid torde komma, då, såsom jag redan nämnt, motionärens nu väckta förslag måste bringas till verkställighet, men då Riksdagen så nyligen som år 1870 afslagit en Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, och då förhållandena sedan dess icke undergått någon förändring, utan skatteköpen så småningom fortgått, samt den kungörelse, som Kongl. Maj:t nämnda år, till följd af Riksdagens derom framställda begäran, utfärdat, rörande upprättande och uppläsande från predikstolarne af förteckningar öfver till skatte icke lösta kronohemman och lägenheter, ännu icke hunnit visa sina verkningar, så ansåg sig Stats-Utskottet för närvarande icke kunna tillstyrka bifall till motionen, och jag hemställer därför ock att det slut hvartill Stats-Utskottet kommit måtte af Kammaren godkännas.

Herr Ehrenborg: Det förevarande förslaget afslogs visserligen år 1870 af Riksdagens båda Kamrar, men jag bekänner, att jag icke kunnat uppfatta de skäl för afslag som då, hufvudsakligen från skånska bänken, framställdes. Jag anser mig icke böra belasta protokollet med något af de bevis som då, åtminstone för mig, tydligt ådagalade, att staten skulle komma att vinna, i händelse af ett bifall till framställningen om kronohemmans upplåtande under skattemannarätt, dels genom det stämpelpapper, som efter förändringens genomförande kunde inflyta för salubref, in-teckningar, bouppteckningar och dylikt, och dels derigenom, att det oändliga trassel, som nu eger rum, skulle upphöra och att denna statens vinst sålunda skulle blifva mångdubbelt större än det obetydliga belopp skatteköpeskillingarne nu utgöra. Jag kan icke heller se någon mot-

sägelse i att Riksdagen år 1870 stadnade vid den hemställen, som af Kongl. Maj:t sedermera bragtes till verkställighet, nemligen att tillkännagifvande skulle ske från myndigheternas sida om de kronohemman och lägenheter, som ännu icke äro till skatte lösta. Denna åtgärd har varit god för sin tid. Det kan visserligen synas ledsamt om det nu föreslagna stadgandet skulle bifallas på en enskild motionärs framställning, då samma förslag, framställt af Kongl. Maj:t, blifvit afslaget, men derpå kan jag icke fästa något väsendtligt afseende; ty, då saken i och för sig är god, är det äfven under alla förhållanden lyckligt om den kan genomföras, och det händer ofta att dylika saker första gången de framläggas icke kunna tillvinna sig bifall.

Beträffande hvad Herr Åstrand anförde derom, att en del innehafvare af kronotorp skulle genom bifall till förslaget komma att blifva lidande, så kan jag icke finna, att någon obillighet ligger deri, att desse likasåväl som hvarje egare af skattehemman måste med sin egendom ansvara för sin gäld. Hvad åter vidkommer Herr Sven Nilssons invändning, att det skulle blifva svårt att få reda på hvilken skatteköpsrätten till ett hemman egentligen tillhör, så ber jag att få erinra om, att det nu ifrågasvarande förslaget är det aldri förträffligaste medel att förmå folk att taga reda på sina eller sina föregångares åtkomst, och förebygga det missförhållande, som nu eger rum, att son efter far i oändlighet sitta såsom åboar på ett kronohemman, till hvilket inga åtkomsthändingar finnas. Dessutom står det tydligt i förslaget, att ifrågasvarande skatte-mannarätt skulle tillkomma endast den person, som vid den tid, då den föreslagna förändringen vidtogs, å hemmanet eller lägenheten innehade lagligen befastad, med skatteköpsrätt förenad besittning eller pröfvades vara dertill berättigad. Jag tror, i motsats mot Herr Sven Nilsson, att den föreslagna förändringen skulle vara välkommen, framför allt för vederbörande embetsmän. För min del tillstyrker jag bifall till motionärens förslag.

Herr Sjöberg: Den ärade talaren har såväl i sin motion som äfven uti sitt denna dag i ämnet hållna muntliga anförande gifvit en så klar och fullständig framställning af sakens beskaffenhet och skick, äfvensom af hela dess historik, att jag nu heldre än mången gång förut kan fatta mig kort.

Jag har begärt ordet till icke ringa del för att beklaga, att den person, som spelade en så stor rôle vid frågans behandling för två år sedan, nemligen den der mycket omtalade emigranten, ännu icke tillrättakommit. Herr Sven Nilsson anförde nemligen nyss sitt gamla exempel om att i hans hemort fanns ett kronohemman, hvars laglige innehafvare hade emigrerat, och han framställde såsom ett skäl till afslag å motionärens framställning den frågan, huru det skulle gå, om skattemannarätten öfverflyttades på en person, som vistades i Amerika. Jag kan dock, hvad sjelfva exemplet angår, endast beklaga förhållandet. Emellertid anförde han såsom stöd för sitt yrkande jemväl ett annat skäl, enär han ifrågasatte, om statens inkomster skulle medgifva den uppoffring, som blefve en följd af bifall till motionärens framställning. Så vidt jag fattade honom rätt, så erkände han likväl, att uppoffringen numera skulle vara obetyd-

lig mot hvad den hade varit, om frågan år 1870 blifvit genomförd. Detta är äfven alldeles obestriddigt, och redan år 1870 medgafs af de fleste talare, som yttrade betänkligheter mot att bifalla Kongl. Maj:ts förslag, att uppoffringen vore icke i ringaste mån afsevärd. Dåvarande Stats-Utskott sade äfven detsamma, och Stats-Utskottet har jemväl nu yttrat sig i ungefär samma anda, ehuru dess framhållande af förslaget förtjenster synes vara ännu mera betonadt än för två år sedan. Det är ju äfven klart, att staten, sedan ifrågavarande förändring blifvit genomförd, skulle inom kort få ersättning för den lilla förlust, som derigenom kunde den tillskyndas, genom den ökade inkomst af charta sigillata å salubref, inteckningar och dylikt, som af förändringen kunde blifva en följd.

Mera inverkan på frågans bedömande är det faktum, som anfördes redan för två år sedan, att särdeles i de norra provinserna fanns en hel mängd kronolägenheter, på papperet upptagna, men hvilka ej kunde på marken återfinnas. Enahanda är förhållandet jemväl i mellersta Sverige. Huru det åter är i de södra provinserna känner jag icke. En talare i Första Kammaren anförde emellertid år 1870, att han och hans företrädare i eganderätten till en fastighet under långliga tider erlagt skatt för en lägenhet, som skulle finnas inom egendomens område, ehuru ingen visste, hvar den var belägen, och detta hade han gjort heldre än att underkasta sig de uppoffringar, som erfordrades för att utreda förhållandet. Sjelf vet jag, att i de norra länen det rätt ofta händer, att uppboordsmannen, kronofogden eller länsmannen, erlägger skatten för en del kronolägenheter, som i verkligheten äro obefintliga, heldre än att anställa kostsamma och besvärliga efterforskningar för att få klarhet i saken.

När förhållandet är sådant, och då, som Herr Dufva redan anförde, man förr eller sednare måste vidtaga den åtgärden, att efterskänka den lilla fördel, staten nu kan hafva af inflytande skatteköpeskillingar, så synes det mig vara af ganska stor vikt att förändringen genomföres ju förr desto heldre, ty den är i alla fall ett steg till det mål, som åtminstone städse intresserat denna Kammare, nemligen en förenkling af administrationen i sin helhet. Genom den af Kongl. Maj:ts och motionären föreslagna åtgärden skulle visserligen till en början vållas en tillökning i en del tjänstemäns göromål, men inom kort eller efter blott några få år skulle den antydda förändringen i sin mån bidraga till genomförandet af den så ofta omordade reformen.

Då det emellertid är föga troligt, att en enskild motionärs framställning i ämnet skall hafva bättre framgång än det förslag regeringen för två år sedan framlade, vill jag icke nu uti frågan göra något yrkande.

Herr Almquist: Denna fråga synes mig kunna betraktas från två olika synpunkter, nemligen dels i hvad den angår statens intresse, och dels i hvad den berör de enskilde lägenhetsinnehafvarnes fördel. Hvad statens intresse i detta fall vidkommer, så synes mig detta, såsom flere talare redan antydte, af så underordnad betydelse, att man dervid icke behöfver fästa något särdeles afseende, helst skattelösen för kronohemman är så ringa att det kan vara möjligt att densamma kunde komma att fullt ersättas af den charta sigillata afgift, som efter förändringens genomförande skulle komma att inflyta för salubref, inteckningar m. m.;

men hvilket man icke på förhand kan med någon säkerhet beräkna. Från lägenhetsinnehafvarnes sida deremot är det rätt mycket, som för-tjenar att i saken beaktas, innan man deri fattar beslut. Förhållandena äro olika i olika orter, men i Norrland finnas, enligt hvad jag har mig bekant, ganska många åboar och familjer, som nu innehafva kronolägenheter, hvilka skulle blifva ganska missbelättna, om ett sådant lagstadgande, som här nu föreslagits, blefve genomfördt, och detta af de skäl, som en föregående talare, Herr Åstrand, redan anført, nemligen att lägenhetsinnehafvarne efter en sådan förändrings genomförande ej skulle längre hafva den trygghet de under nuvarande förhållanden, eller så länge deras lägenheter bibehålla naturen af krono, ega, att deras lägenhet ej kan tagas ifrån dem för den skuld hvari de häfta. En talare här framför mig anförde visserligen, att det vore med billighet och rättvisa öfverensstämmande, att dessa lägenhetsinnehafvare lika väl som egare af skattemannan med sin egendom ansvarade för sin gäld, och jag erkänner, att den rättsgrund på hvilken han då ställde sig är riktig, men man kan dock tänka sig förhållanden, som äro så behjertansvärda, att man någon gång måste frångå den stränga rättens grundsatser. Så t. ex. i Norrland, om en fattig krononybyggare nödgas att under bekymmertid tider sätta sig i skuld för att lifnära sig och de sina, nog vore det hårdt om han sedan för denna skuld blefve tvungen att gå från hus och hem, oaktadt han kunde ega visshet att, om han blott fått sitta kvar å lägenheten och haft någon tid på sig, han vore i stånd att betala skulden.

Det finnes äfven ett annat skäl, som talar emot den föreslagna förändringen, nemligen de förhållanden, som inträda vid arfs- och skiftesfrågor. Som Herrarne veta, få kronohemman icke försöringas och hafva i det fallet samma natur som fideikommiss. När således en kronohemmansåbo, som besitter ett litet hemman, faller ifrån, så får den äldste af hans söner eller, om han icke efterlemnar sådana, den äldsta dottren och i öfrigt en arfvinge inom visst slägtled öfvertaga stället odeladt, hvarigenom det blir en möjlighet för någon inom släkten, att genom arbete och omtanke af hemmanet erhålla sin utkomst samt att möjligen i någon mån bispringa sina medarvingar. Om hemmanet åter hade varit ömfördt till skatte, så är det sannolikt, att, om flere arfvingar funnits, hvar och en skulle fått så liten del af detsamma, att ingen af dem derå kunnat lifnära sig, utan att hemmanet måst säljas för en ringa penning, och således ingen af arfvingarne komma i åtnjutande af frukterna utaf den möda och det arbete, som deras fader eller släkting på hemmanet nedlagt, ur hvilken synpunkt det äfven synes betänkligt att bifalla motionärens framställning.

Dessutom då, på sätt flere talare redan antydte, Kongl. Majt så nyligen som för omkring 2 år sedan fattat beslut i frågan, hvilket beslut varit föranledt af Riksdagens derom gjorda hemställan, torde det icke vara lämpligt att redan nu, innan man ännu hunnit erfara verkningarne af de åtgärder som genom berörda beslut blifvit anbefallda, vidtaga en ny åtgärd, hvaruti ligger ett ytterligare skäl att icke understödja framställningen.

Den ärade talaren på stockholmsbänken, som nyss hade ordet, hade ett yttrande, som jag icke kan underlåta att bemöta. Han sade, att i

Norrland ofta förekom, att uppbördsmän, kronofogden eller länsmän, plågade sjelfve år efter år betala skatten för en del små lägenheter, som icke kunde igenfåas på marken. Något sådant tror jag icke gerua kan hända, ty alla lägenheter, för hvilka afgift erlägges, måste naturligtvis finnas införda i jordeboken, och sålunda kan äfven jordeboken lemna upplysning, hvar de äro belägna. Om vederbörande tjenstemän det oaktadt ej få rätt på dem, så må desse tjenstemän verkställa undersökningar för att se om lägenheterna äro i ödesmål, och är detta förhållandet, så af föras de ur jordeboken, och någon vidare skatt för dem ifrågakommer icke. Jag tror således icke, att detta skäl har någon betydelse eller bör inverka på frågans afgörande.

För min del yrkar jag bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Rylander: Jag tror visserligen icke att staten genom antagandet af motionärens af Utskottet afstyrkta förslag skulle komma att få vidkännas någon särdeles stor uppoffring, men försigtigheten bjuder dock att icke bifalla detsamma. Flera skäl hafva redan blifvit anförda för afslag å motionen, och jag anhåller att till dessa få lägga några andra.

Då denna fråga sista gången af Riksdagen behandlades, fattades det beslutet att en underdånig skrifvelse skulle afgå till Kongl. Maj:t med anhållan om uttjärdande af en kungörelse, upptagande namnen på alla hemman och lägenheter af krononatur, hvilka ännu ej blifvit till skattelösta. Kungörelsen utfärdades; men i densamma funnos flera hemman och lägenheter upptagna, hvilka för lång tid tillbaka blifvit skattelösta. Bland dem voro tvänne hemmansdelar, af hvilka jag dels varit, dels ännu är egare. Det ena köpte jag 1838 — och detta var redan då skattelöst och lagfaret — och sålde det 1867, å hvilket köp fasta äfven erhöles af den nye egaren. Det andra skatteköpte jag 1857. Båda hemmanen voro dock, som nämnt är, i kungörelsen upptagna som kronohemman. Orsaken dertill att dylika felaktigheter i kungörelsen förekomma känner jag ej och kan ej afgöra om felet är Kammar-kollegii eller vederbörande Konungens Befallningshafvandes; men hvad som är säkert är emellertid att de ej äro så sällsynta. Skulle kronohemmanen nu, på sätt motionären föreslagit, omföras till skatte, skulle helt andra personer blifva anecknade som egare än de hvilka verkligen äro det. Vid sådant förhållande finner jag för min del fullt skäl att bifalla Utskottets hemställan, och yrkar således bifall till Utskottets afstyrkande af motionen.

Öfverläggningen förklarades slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Föredrogs Första Kammarens protokollsutdrag N:o 119, med delgivande af bemälda Kammares beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts betänkande N:o 3, i anledning af Herr C. A. Jönssons motion angående enkesäten i Halland och Bohuslän.

Sedan berörda protokollsutdrag jemte den del af betänkandet som innefattade Utskottets hemställan blifvit upplästa, yttrade

Herr Carl Aron Jönsson: Jag har icke begärt ordet för att påyrka något annat beslut, än det Första Kammaren, på tillstyrkan af dess Tillfälliga Utskott, i denna fråga fattat, för hvilket jag, såsom motionär, är ganska tacksam. Men jag anhåller få fästa uppmärksamheten på några i motiveringen till Utskottets utlåtande förekommande ord. Utskottet säger, bland annat, följande: "Emellertid hafva, inom Utskottet, angående den grannliga frågan huru detta ärende i *formelt* afseende rätteligen borde behandlas, uppstått betänkligheter. Dessa hafva varit så mycket svårare att hafva, då en vigtig handling, det åberopade Kongl. danska stadfästelsebrevet af den 29 Augusti 1648, icke ens i Kammar-kollegii arkiv varit tillgängligt — —" etc. Uppgiften väckte genast min förvåning, icke derföre att densamma, äfven om den varit riktig, vid bedömandet af sjelfva motionen skulle hafva varit af någon betydelse — ty i stadfästelsebrevet är det endast fråga om hvilka hemman som blifvit donerade, i motionen deremot om deras utarrenderande, något hvarför egarne icke lägga hinder i vägen, utan tvärtom på det lifligaste eftersträfva — utan derföre att grundad anledning för mig förefanns till det antagandet, att Utskottets uppgift ej var med verkliga förhållandet öfverensstämmande. Jag gick derföre upp i Kammar-kollegii arkiv och erhöll der en vidimerad afskrift af nämnda stadfästelsebref och derjemte den upplysningen, att Utskottet icke ens brytt sig om att efterhöra, huruvida ifrågavarande handling verkligen finnes i arkivet eller ej. Det är mot denna Utskottets uppgift jag velat nedlägga min protest, såsom stöd hvarför jag anhåller att få i protokollet intagen nyssnämnda vidimerade afskrift.

Wij Fredrich den tredie etc.

Göre alle vitterligt att eftersom wij naadigst Erfore een dehl förenämnde Preste-Enkor Udhi wort Rige Norrge efter deres mends död ingen meddell till at hafva at lefva af I synderligheed hvar de af presterne för Kalldenes Ringheds skyld icke försinndis och paa dires Underholding lieder Nöd af oss underdånigst derfor hafvar werret begierandes Wij derom Nogon Ringa medell naadigste ville tillforordna hvormed dee i deres Enkesåde och så länge dee lefvar kunde forheilpis da effter som wij aff Bisprens underdånigste ehrklering heerom nådigste ehrtore Nogle Jordar mestedell till alle preste giæld att verre tillagt Mensalia kallade, hvor ud aff presterne alle visse inkomster vinder, da hafve wij noodigst bevilliget och tillagt och nu med detta vort obne Bref Nådigste Bevillgar och tillader at preste-enkerne uti wort Rige Norge her effter i deris Enke såde och saa länge dee ostraffeliget lefvar maa niude den bäste aff prestebohls Jordar qvitt och frij udan skatt och all anden besvärning; næst den jord som presten sielf besidder och att ingen prest skall eller maa samme Jord som saaledes till preste Enkan Udnefins fæsta eller Byxell vijdare ähn hans egen listidh, sedan skall Enkan om hon icke i Giældel blifvar for siene fuldmacht hafver samme Jordh straxered at tilltræda och den bunde som samma Jordh kunde hafva i Byxell och Brug forpligt vara den at antvige (aftræda?). Naar hans forrigh Byxell honom aff preste Enkan igen blifvor ehrlagt forbindandes alle och en hvar denne her imod efter som foreskrifvit staa at hinder uti någon maade forfang at giøre under wore

hyldest och uaade Giifvit paa wort Slått Agerhuus den 29 Augusti Anno 1648.

Under wort Signet

FREDRICH.

Vidare anfördes ej. Herr Talmannen gaf proposition på oförändradt antagande af Första Kammarens mening, och då denna proposition besvarades med ja, hade alltså Kammaren, med frånträdande af sitt förra beslut, i hvad detsamma skiljde sig från Första Kammarens, antagit det beslut, som Medkammaren i denna fråga fattat.

§ 9.

Till bordläggning anmälde:

Konstitutions-Utskottets utlåtanden:

N:o 9, angående väckta motioner om förändrad organisation af Statsrådet;

N:o 10, angående väckt motion om ändring i 19 § Riksdagsordningen; och

N:o 11, angående väckta motioner om ändring i 14 § Riksdagsordningen;

Stats-Utskottets utlåtande N:o 54, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående försättande på vakans tills vidare af en del utaf båtsmanshållet i Blekinge län och Södra Möre härad af Calmar län, dels åtskilliga af enskilda motionärer gjorda framställningar i fråga om båtsmanshållet i allmänhet;

Banko-Utskottets utlåtanden:

N:o 11, i anledning af väckta motioner om inrättande af lånekontor i Luleå och Calmar; och

N:o 12, i fråga om aflemnande från Riksbanken till Kongl. Myntkabinettet af åtskilliga mynt och medaljer;

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 26, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfångelse;

N:o 27, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande stadganden rörande skyldigheten att bygga kyrka, prestgård och tiondelada;

N:o 28, i anledning af väckt motion om utarbetande af ny grufvestadga;

N:o 29, i anledning af väckt motion om en lagbestämmelse i syfte att Kongl. Förklaringen angående klander af annans åtkomst till fast egen-

dom den 14 Maj 1805 ej måtte ega tillämplighet å de rättsförhållanden, hvilka uppkommit innan denna författning blef till efterlefnad kungjord; och

N:o 30, i anledning af väckt motion om förändrade föreskrifter i afseende på sättet att använda afkastningen af öfverflödig skog å ecklesiastika boställen;

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts betänkanden:

N:o 14 (i samlingen N:o 30), i anledning af Herr Anders Perssons motion om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t angående infordrande och framläggande för nästa lagtima Riksdag af statistiska uppgifter med afseende på ifrågasatta förändringar i den kommunala rösträtten; och

N:o 15 (i samlingen N:o 31), i anledning af Herr Peter Peterssons motion om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t angående upphäfvande af Kongl. Kungörelserna den 9 November 1871 och den 19 Januari 1872 om nedsättning i rekrytåldern, m. m.

Kammaren beslöt, att samtliga dessa ärenden skulle, i syfte af ytterligare bordläggning, sättas främst på den föredragningslista, hvilken komme att upprättas för Kammarens näst blifvande sammanträde.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag rörande de af Kammaren i dag fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 3¼ e. m.

In fidem
H. Husberg.